

Jeanette Pedersen

***”Ønsket er at søsken skal vokse opp
sammen...”***

En studie av saksbehandlere i barnevernet: Hvordan forstår de begrepet søsken, og hva vektlegges i deres vurderinger om søsken skal plasseres sammen eller skilles ved en plassering i fosterhjem.

Jeanette Pedersen

"Ønsket er at søsken skal vokse opp sammen..."

- En studie av saksbehandlere i barnevernet; Hvordan forstår de begrepet søsken, og hva vektlegges i deres vurderinger om søsken skal plasseres sammen eller skilles ved en plassering i fosterhjem.

" The main objective is for siblings to grow up together..."

- A study of case workers in the Norwegian child protective services; How is the concept of siblings understood, and what is emphasized in their assessment of whether siblings should be together or separated when placed in foster care.

Masteroppgave: Master i barnevern
Oslo, Mai 2016

Veileder:

Anne Jansen

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

SAMMENDRAG

Dette masterprosjektet handler om søskenplasseringer gjennom barnevernet, og de utfordringer og vurderinger saksbehandlere har og gjør knyttet til dette. Mange barn og unge i Norge i dag bor i hjem, hvor deres grunnleggende og mest nødvendige behov ikke blir dekket. Flere av disse hjemmene består av familier med flere barn. I dagens samfunn, som er mer preget av "mine, dine, våre barn" enn det var tidligere, gjør de ulike barnevernssakene mer komplekse og muligens også mer problematiske. Behovet for mer kunnskap og forskning knyttet til søskenplasseringer og de utfordringer og vurderinger saksbehandlere i barnevernet kan stå overfor er nødvendig.

Studien er kvalitativ og baserer seg på forskningsintervjuer gjort med fem saksbehandlere fra to ulike barneverntjenester. Alle saksbehandlerne var kvinner. Studiens hensikt er å undersøke hvordan saksbehandlerne forstår begrepet søsken, og hva de vektlegger i deres vurderinger knyttet til om søsken skal plasseres sammen eller skilles ved en plassering i fosterhjem.

Funnene viser at diskusjoner knyttet til søskenplasseringer som oftest kommer opp i de sakene hvor saksbehandlere tenker at det kan være til barnas beste og plasseres i ulike fosterhjem. Sjelden vurderes det adskilte fosterhjem på yngre barn eller søsken som er tett i alder. Ved søskenplasseringer oppstår det mange ulike og komplekse problemstillinger, og saksbehandlerne i min studie har vist til fem utfordringer som ofte kommer opp – *antall barn i søskenflokk, alder, manglende fosterhjem, biologiske betingelser og barnas ulike behov.*

Studien diskuterer viktigheten av å forstå kompleksiteten i de ulike barnevernssakene som omhandler søskenplasseringer, og forstå det enkelte barns bakgrunn og situasjon for å kunne ta en mest riktige beslutningen knyttet til fosterhjemsplassing med eller uten søsken.

ABSTRACT

Today a great number of children and youth in Norway live in homes where their fundamental and most essential needs are not covered. A great number of the homes that are used for foster care consist of families with several children. The various children welfare cases become even more complex and possibly more problematic, as the society today, in a larger extent than before, is characterized by families with a « mine, yours and ours» mentality. Considering the given issue and the challenges and difficulties the case workers faces, it becomes clear that there is a lack of knowledge and research. In terms of this, one of the principal objectives for this study is to contribute to enlarge the understanding of case workers role and assessments of siblings in the Norwegian children welfare. Therefore, this study set out to explore and examine how the case workers understand the the concept of siblings, and what is emphasized in there assessment of whether siblings should be together or separated when placed in foster care.

This given research is carried out by using a qualitative research method baed on interviews of in total five case workers from two different child protective services. All the persons interviewed was women. The study provide evidence of discussions related to siblings placement in most cases are raised when the case workers believe separation of the siblings is consistent of what is best for the children. It is rare to assess separation in those cases where the children are very young children or the siblings are close in age. In cases of siblings placement a great number of different and complex issues occur. In terms of this, the interviewees in this study points at five challenges that often comes to the surface in siblings placement cases; the number of siblings, age, the lack of foster homes, biological conditions and the children different needs.

Moreover, the study discuss the importance of having a understanding of the complexity in the different children welfare cases that concerns siblings placement. In addition, it highlights the importance of understanding the background and situation of each children in order to be able to decide whether it is best keep the siblings together or separate them.

Univeristy College of Oslo and Akershus, Norway, Department of social science
Oslo 2016

FORORD

Endelig ferdig!

Gjennom hele prosessen med å skrive denne studien er det noen personer som har gitt meg ekstra motivasjon, råd og støtte. De fortjener alle en stor takk.

Først og fremst vil jeg rette en spesiell takk til dere saksbehandlere som stilte dere villige til å bli intervjuet i forbindelse med denne studien. Det er deres ord og opplevelse som ligger til grunn for det som er skrevet.

Siden ønsker jeg å rette en stor takk til min veileder Anne Jansen for din hjelp og veiledning gjennom denne prosessen. En ekstra takk til mine gode venninner Maiken og Karoline som hjalp meg med korrekturlesningen i siste stund, og Siri som hjalp meg med oversettelsen.

Jeg vil også takke mamma, mine kjære besteforeldre og min fantastiske kjæreste David, for deres oppmuntrende ord og for at dere har støttet meg gjennom hele denne prosessen. Dere har vist hele veien at dere har troen på meg, selv når jeg kanskje ikke har hatt det selv til tider.

Oslo, Mai 2016

Jeanette Pedersen

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

Oslo 2016

INNHOLD

SAMMENDRAG	3
ABSTRACT	4
FORORD	6
1.0. INNLEDNING	9
1.1. BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	9
1.2. AVGRENSING	10
<i>Søsken</i>	11
<i>Plasseringssted</i>	11
<i>Vurdering</i>	11
1.3. BEGREPSAVKLARING	12
1.3.1. <i>Saksbehandler</i>	12
1.3.2. <i>Fosterhjem</i>	12
1.3.3. <i>Fylkesnemnda</i>	13
1.4. TEMAETS RELEVANS	13
1.5. STUDIENS OPPBYGGING	14
2.0. SØSKEN	15
2.1. HVA OG HVEM ER SØSKEN?	15
2.2. SAMFUNNSENDRINGEN	16
2.2.1. <i>Synet på barn og familie</i>	16
2.2.2. <i>Forståelsen av det biologiske prinsipp- før og nå</i>	18
2.2.3. <i>Forståelsen av tilknytning- fra biologi, til kontinuitet og stabilitet</i>	19
2.2.4. <i>Det biologiske prinsipp vs. det tilknytningsfremmende prinsippet</i>	23
3.0. LOVGRUNNLAG	25
3.1. FN'S BARNEKONVENSJON	26
3.2. BARNEVERNLOVEN (BVL.)	28
4.0. KUNNSKAPSSITUASJON	29
4.1. HVA VET VI OM SØSKENPLASSERINGER?	30
4.1.1. <i>Grunner til å plassere søsken sammen</i>	31
<i>Stabilitet og kontinuitet</i>	31
<i>Ressurs</i>	32
4.1.2. <i>Grunner til å skille søsken ved plassering</i>	33
<i>Størrelse og mangel på fosterhjem</i>	33
<i>Aldersforskjell</i>	33
<i>Ulike behov eller atferdsproblemer</i>	34
<i>Biologiske betingelser</i>	35
5.0. BESLUTNINGSTEORI	35
5.1. VITENSKAPSTEORETISKE PREMISSE- EN HERMENEUTISK TILNÆRMING	35
<i>Den hermeneutiske sirkel</i>	36
5.2. BESLUTNINGER I BARNEVERNET	37
6.0. METODE	40
6.1. DEN KVALITATIV METODEN	41
6.2. UTVALGSKRITERIER, REKRUTTERING OG GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE	41
6.2.1. <i>Hvem skulle jeg velge?</i>	41
6.2.2. <i>Å komme i kontakt</i>	42
6.2.3. <i>Intervjuguide</i>	43
6.2.4. <i>Utvalget</i>	43
6.2.5. <i>Gjennomføring av intervjuene</i>	44

6.2.6. <i>Forskningsetiske hensyn i rekrutteringsprosessen</i>	45
6.3. TRANSKRIBERING AV INTERVJUENE	45
6.3.1. <i>Forskningsetiske refleksjoner rundt transkripsjonene</i>	46
6.4. GJENNOMFØRING AV ANALYSEN	46
6.4.1. <i>Refleksivitet</i>	48
7.0. RESULTATER	49
7.1. HVA BLIR SETT PÅ SOM SØSKEN I MATERIALET?	50
7.2. HVILKE ARGUMENTER BRUKER SAKSBEHANDLERNE FOR AT SØSKEN SKAL Plasseres SAMMEN?	52
7.2.1. <i>Alder</i>	52
7.2.2. <i>Kontinuitet og trygghet</i>	53
7.2.3. <i>Et grunnlag for relasjon gjennom livet</i>	55
7.3. HVILKE ARGUMENTER BRUKER SAKSBEHANDLERNE FOR AT SØSKEN IKKE SKAL Plasseres SAMMEN?	56
7.3.1. <i>Utrygghet i søskenrelasjonen</i>	57
7.3.2. <i>Størrelse på søskenflokket og mangel på fosterhjem</i>	57
7.3.3. <i>Utfordringer når barna ikke har felles foreldre</i>	59
7.3.4. <i>Barns ulike behov og behov for oppfølging</i>	60
<i>Aldersforskjell</i>	61
7.4. VURDERINGSPROSESSEN	62
7.4.1. <i>Saksbehandlers vurderinger</i>	63
<i>Barns medvirkning</i>	64
7.4.2. <i>Kompleksitet i sakene</i>	66
7.4.3. <i>Gjelder saken alle barna?</i>	68
7.4.4. <i>Saksbehandlernes tilrettelegging av søskensamvær etter plassering</i>	71
<i>Fosterhjem som besøkshjem</i>	73
8.0. DISKUSJON OG AVSLUTTENDE KOMMENTARER	74
8.1. HVORDAN SAMSVARER MIN STUDIE MED TIDLIGERE FORSKNING?	74
8.2. IMPLIKASJONER	78
LITTERATURLISTE	81
VEDLEGG 1. FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKTET	86
VEDLEGG 2. INTERVJUGUIDE/TEMALISTE	89

1.0. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Mange barn i Norge bor i belastende hjem som ikke dekker deres grunnleggende behov tilstrekkelig. Flere av disse barna får hjelp av barnevernet, ofte gjennom hjelpetiltak som skal hjelpe foreldre og barn til å få en god nok omsorgssituasjon i hjemmet. Noen barn blir plassert i beredskapshjem, fosterhjem eller institusjoner etter en omsorgsovertakelse. 77 % av barn og unge plassert av barnevernet i utgangen av 2014 var plassert i fosterhjem¹. I følge Brandtzæg, Smith og Torsteinson (2014, 184) bor rundt 84 prosent av barn som ikke kan bo hjemme, i fosterhjem. Mange av disse barna har søsken, enten de er hel-, halv- eller stesøsken, som også skal plasseres eller som blir boende hjemme.

Et prinsipp i barnevernet har vært at søsken skal vokse opp sammen når dette er til barnets beste. Dette kommer blant annet frem i barnekonvensjonen og barnevernloven. I Norge har det likevel vært lite fokus på søsken i fosterhjem, både fra fagfolk og forskere. Fokuset har vært begrenset både i forhold til selve plasseringen og også etter plasseringen (Forandringsfabrikken 2013, 28). I en undersøkelse SOS-barnebyer gjorde i 2013, knyttet til 70 norske kommuner, deriblant Oslo-bydeler som Alna, Stovner, Bjerke og Sagene, kom de frem til at hele seks av ti søsken ble skilt ved plassering i fosterhjem². De fleste barn som blir plassert utenfor hjemmet, mister det daglige samlivet med søsknene sine (Haugli og Havik 2010, 138). Et spørsmål som stilles er, hvorvidt det er til barnets beste, at det legges til rette for kontakt mellom søsknene når de blir plassert i hver sitt hjem.

Min interesse for dette temaet har utviklet seg gjennom erfaringer fra privatlivet, studier og jobb. Som miljøterapeut i en barnevernsinstitusjon har jeg flere ganger erfart at søsken blir skilt ved plassering utenfor hjemmet. Mange av disse

¹ Barn i fosterhjem:

http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/Barn_og_unge_plassert_utenfor_hjemmet/, (Lastet ned 03.02.16)

² Undersøkelse av SOS- barnebyer: <http://dev689.pgs-soft.com/nyheter-og-presse/siste-nytt/sosken-splittes-i-barnevernet>, (Lastet ned 21.01.16)

søsknene opprettholder kontakten med hverandre under avtalte samvær med foreldrene. Noen barn har også egne samvær med søsken i tillegg til møtene med foreldrene. Jeg har derimot opplevd at barn ikke møter sine søsken under oppholdet på institusjonen. Barna kan bo på denne institusjonen opp imot ett år før de blir videre plassert, i for eksempel fosterhjem eller langtidsinstitusjon. Forskning viser at barn på institusjon i mange tilfeller har hyppigere kontakt med søsken enn barn i fosterhjem (Backe-Hansen, Egelund og Havik 2010, 43). Vi kan tenke oss at en grunn for dette vil være at det er yngre barn i fosterhjem, som ikke har noe særlig kontakt på grunnlag av deres unge alder og tilknytning til fosterhjemmet. Denne forskningen samsvarer derfor ikke med egne erfaringer, og det vil derfor være spennende å se hvordan det blir tilrettelagt for barn i fosterhjem.

Mitt overordnede mål med studien er å belyse hvordan saksbehandlere i barnevernet ser på plassering i fosterhjem, når det er familier med flere barn, altså søsken. Hva vektlegger de i vurderingene når søsken skal plasseres sammen eller når de skilles ved en plassering. Om saksbehandlerne tenker på å tilrettelegge for kontakt etter en plassering, er også spennende å se på. Med bakgrunn i dette har jeg utformet følgende problemstilling:

Hvordan forstår saksbehandlere i barnevernet begrepet søsken, og hva vektlegger de i deres vurderinger når de får saker der søsken må plasseres utenfor hjemmet?

1.2. Avgrensning

Jeg vil her beskrive hva jeg har valgt å ta utgangspunkt i gjennom denne studien. Jeg vil også begrunne hvorfor jeg har valgt å ikke trekke inn andre momenter. Grunnet lite tidligere forskning, har jeg valgt å ha en vid problemstilling som gir grunnlag for en bredere oversikt over temaet, men sette avgrensninger som gir meg mulighet til å fordype meg innenfor noen undertemaer.

Søsken

Denne studien handler om barn i familier bestående av to eller flere barn, omtalt som søsken. Jeg vektlegger i denne studien biologiske søsken, som er barn av samme mor og far, og halvsøsken. Halvsøsken er barn som har samme mor eller far, mens den andre forelderen ikke er den samme. Jeg har til dels med stesøsken i studien. Stesøsken er beskrevet som barn av en forelders nye samboer/ektefelle. Grunnen til at jeg bare har stesøsken delvis med, er at stesøsken ikke vil ha noen biologiske eller juridiske rettigheter i sakene. Derimot kan et barns relasjon og tilknytning bidra til at stesøsken kan bli en ressurs for et barn, og de kan bli trukket inn i vurderinger om samvær etter plassering. Jeg er også klar over at det finnes flere typer søskenrelasjoner, som for eksempel adoptivsøsken og fostersøsken. Dette vil jeg ikke beskrive noe nærmere i denne studien, og har valgt å ikke ha med grunnet mangel på plass og for å ikke strekke studien noe særlig utover det problemstillingen vil få frem.

Plasseringssted

Jeg har valgt å fokusere på barn i fosterhjem, og ikke plasseringer generelt. Hadde jeg tatt med alle plasseringsstedene barn kan flyttes, som institusjon, behandlingssenter osv. ville studien blitt alt for vid.

Vurdering

Saksbehandleres tanker og vurderinger er måten jeg har kommet frem til mitt materiale på. Jeg vil i hovedsak forholde meg til saksbehandleres forståelse av plassering i fosterhjem. Hva saksbehandlerne beskriver som utfordringer i forhold til å plassere søsken i samme fosterhjem vil bli fremtredende.

Jeg har i denne studien valgt beslutningsteori og hermeneutikk som metode og teori. Jeg har valgt å ikke ha med noen spesielle teoretikere i denne delen, men belyser teorien ut i fra en NOU-rapport og flere forfattere som har skrevet om beslutninger, og beslutningsbegrepet.

1.3. Begrepsavklaring

Jeg har i denne delen valgt å beskrive noen begreper som er viktig for forståelsen av min oppgave videre. Jeg har valgt å beskrive begrepet søsken i neste kapittel, så det vil ikke bli nevnt i denne begrepsavklaringen.

1.3.1. Saksbehandler

I denne studien omtaler jeg intervjudeltakerne mine som saksbehandlere. Saksbehandlere er i denne studien de som jobber i barneverntjenesten, med barn og deres familier som trenger hjelp og støtte innenfor Lov om Barneverntjenester (barnevernloven). Saksbehandlerne jeg har intervjuet har erfaring med plassering i, og oppfølging av barn i fosterhjem.

1.3.2. Fosterhjem

Temaet for studien er vurdering av hvorvidt søsken plasseres sammen eller hver for seg. Jeg har her tatt utgangspunkt i plassering i fosterhjem. Det blir ikke beskrevet noe i resultatene mine hvilke type fosterhjem som blir brukt, men dette kan variere ut ifra grunn for plassering. Eksempler kan være beredskapshjem, forsterkede fosterhjem eller slektsfosterhjem. Jeg vil ikke gå nærmere inn på disse betegnelse, da det ikke vil være relevant for mitt prosjekt. Definisjonen av et fosterhjem kan vi finne flere steder, som for eksempel i Lov om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-22

Med fosterhjem menes i denne lov

A) Private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter §4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter §4-12 eller §4-8 annet og tredje ledd,

B) Private hjem som skal godkjennes i henhold til §4-7³.

Når det skal velges et fosterhjem til et barn, skal barneverntjenesten legge avgjørende vekt på hensynet til barnets beste, jf. Barnevernloven § 4-1. Dette

³ Lovdata- Lov om barneverntjenester https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_4 (Lastet ned 20.04.16)

betyr at fosterhjemmet må vurderes opp mot barnets særlige behov, formålet med plasseringen og hvor lenge barnet forventet skal bo i fosterhjemmet. Fosterhjemmet bør heller ikke være for langt unna, slik at barnet kan opprettholde kontakt og samvær med biologisk familie (Forandringsfabrikken 2013, 24).

1.3.3. Fylkesnemnda

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker blir betegnet som et domstollignende organ (St. Meld nr. 17 (2015-2016), 28) . Barneverntjenesten fremmer sak for fylkesnemnda der det er fattet tvangstiltak, akutte saker og ved omsorgsovertakelse. Det er deretter fylkesnemnda som avgjør utfallet av disse sakene, som om et barn skal fratras foreldrene, omfanget av samvær med foreldre og øvrig familie og plasseringssted (Aasberg 2014, 70). Ved noen tilfeller beslutter fylkesnemnda at et barn ikke er utsatt for omsorgssvikt, og barnet flyttes hjem til foreldrene igjen. Noen av disse barna har derimot søsken som likevel kan bli plassert utenfor hjemmet. Barneverntjenesten kan anke utfallet av fylkesnemndsaken hvis de mener dette ikke vil være til det beste for barnet, men får ikke gjort annet enn dette. Det er altså fylkesnemnda som har siste ord i disse sakene.

1.4. Temaets relevans

Det viser seg at søsken i barnevernet er et fenomen som blir mer fokusert på nå enn tidligere, både gjennom media og politikere. Det er en del forskningsartikler på søsken i fosterhjem i mange andre land, men svært lite i Norge. Det har de siste ti til femten årene vært en sterk økning i forskning rundt søskenplasseringer og søskens rolle for hverandre, men da mest utenfor Norge (Hegar & Rosenthal 2011, 1245).

Forandringsfabrikken, med det de kaller barnevernsproffene, er barn og ungdom som brenner for å gjøre det norske barnevernet bedre. Med sine erfaringer, har de nå kommet med et forslag om lovendringer i for eksempel barnevernsloven.

Ett av disse forslagene på lovendringer er å få begrepet søsken inn i loven, slik at søsken også får flere rettigheter i barnevernet (Forandringsfabrikken 2013, 28).

Barnevernsproffene og forandringsfabrikken har et eget prosjekt som kalles søskenråd, som er laget i samarbeid med Norsk Fosterhjemsforening. Disse ungdommene er opptatt av å hjelpe myndighetene til å skape et best mulig barnevern. Ungdommene ytrer blant annet at lover og retningslinjer må beskrive søskenkontakt og barneverntjenestenes ansvar for dette (Ibid.). Videre står det at barneverntjenesten må ha ansvar for å oftest plassere søsken sammen. Grunnen til dette, mener ungdommene, at det sjeldent er søsken som er årsak til problemene i familien, men at søsken kan bli de viktigste støttespillerne for hverandre senere i livet. Om det ikke er til barnets beste å plassere søsken sammen er det viktig at søsknene kan bo såpass nært at de kan opprettholde kontakt og relasjoner (Ibid.; St. Meld. Nr. 17 (2015-2016), 51).

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) gjorde en undersøkelse i 2013, hvor fokuset var på at søsken skulle få bo sammen. Denne undersøkelsen viste at fosterhjemmene oftere er mer opptatt av at søsken skal få være sammen enn barneverntjenestene. Hele 25 % av fosterforeldrene opp mot 9 % av barnevernslederne som deltok i studien, mente dette var viktig (Havik. 2013a, 166). Undersøkelsen viste derimot at jo flere barn det var snakk om, jo færre fosterhjem ville ta imot søsknene (St. Meld. Nr. 17 (2015-2016), 38). Fra 34 % som var villige til å ta imot to barn, var forskjellen drastisk da antallet økte med bare ett barn. Kun 6 % ville ta i mot tre søsken (Havik. 2013b, 123). Jeg viser til denne undersøkelsen på grunnlag av at den vil ha en relevans til studien, ved å se at det er motstridende ønsker i forhold til søskenplasseringer. Jeg vil se om det er noen grunn for disse motstridende ønskene.

1.5. Studiens oppbygging

Denne studiens innholdsdel starter i kapittel to. I dette kapittelet går jeg inn på begrepet søsken. Underkapitler i kapittel to er henholdsvis: Hvordan søsken blir sett på, og samfunnsendringene som har skjedd i forhold til forståelsen av barn og familier, samt synet på betydningen av biologi og tilknytning. Bakgrunnen for

oppstartsvalget ligger i at jeg tenker dette er viktige aspekter for å få en helhetsforståelse av oppgave videre. Det neste kapittelet tar for seg barnevernets lovgrunnlag. Her ser vi noen av lovene saksbehandlere i barnevernet må vektlegge i beslutningsprosessen de skal igjennom når de vurderer søskenplasseringer. De viktigste lovene har jeg betraktet som barnevernloven og barneloven, samt FNs barnekonvensjon som en retningslinje for barnevernet. I kapittel fire tar jeg for meg kunnskapssituasjonen. I dette kapittelet er tidligere forskning knyttet til søsken i barnevernet tatt i bruk. Her har jeg, med bakgrunn i valgt problemstilling, hatt fokus på det som er skrevet rundt begrunnelser for å plassere eller skille søsken ved plassering i fosterhjem. Deretter vil jeg, i kapittel fem, trekke frem beslutningsteorien. Hvordan saksbehandlere tar beslutninger og min hermeneutiske posisjon til studien. I metodekapittelet, kapittel seks, beskrives hvem mine intervjudeltakere er, hvordan intervjuene er gjennomført og hvordan jeg har analysert det innsamlede datamaterialet. Videre trekker jeg frem de viktigste resultatene jeg fant i min analyse i kapittel syv, før jeg i det siste kapittelet, kapittel åtte, diskuterer min studie opp i mot tidligere forskning og implikasjonene i prosjektet.

2.0. Søsken

I dette kapittelet vil jeg ta for meg forståelsen av søsken før og nå. Jeg velger å trekke inn familiebegrepet også i denne delen, da jeg mener vi ikke kan se på begrepet søsken uten å trekke inn forståelsen av familie. Jeg vil starte med hva som betegnes som søsken, og hvordan samfunnsendringene kan ha vært med på hvordan synet på søsken i barnevernet er.

2.1. Hva og hvem er søsken?

Definisjonen på søsken er med et enkelt søk på wikipedia⁴;

Søsken er to eller flere avkom etter felles foreldre. Søsken må således ha felles far og mor. Avkom med bare en felles forelder (felles far eller mor)

⁴ Jeg ser ikke på Wikipedia som en sikker kilde, men i forhold til å finne en konkret definisjon, syns jeg personlig denne definisjonen passet inn i forhold til denne studien, med mangel på definisjonsbeskrivelser andre steder.

kalles halvsøsken. Avkom uten felles foreldre kalles ste-søsken, og er vanligvis ikke genetisk beslektet⁵.

Søsken kan ofte være like i utseende og trekk, men samtidig svært ulike på andre områder. Om barna har samme mor og far deler de femti prosent av genene med hverandre. Personligheten til søsken kan gjerne være stikk motsatt av hverandre. En stille og sjenert, mens neste har et stort temperament og er veldig frempå i møte med andre mennesker. Selv om barna har vokst opp i samme hjem, har foreldrene ulike måter å møte barnet på (Broberg, Almqvist og Tjus 2006, 66). Man oppdrar gjerne gutter og jenter på litt ulik måte, og selv om det er samme kjønn har foreldrene ofte mer erfaring og kunnskap når neste barn kommer, og gjør dermed ting på andre måter. Søsken kan derfor oppleve og oppfatte oppvekstmiljøet sitt svært ulikt (ibid. 67). Venner og tid er også faktorer som spiller inn i denne oppfatningen.

Relasjonen mellom søsken kan variere, men det som er felles for mange søsken er at man ikke er alene. Hos barn med ett eller flere søsken, kan ensomhetsfølelsen føles mindre. Gjennom lek, samtaler og andre aktiviteter får søsken lært og øvd på å dele og samhandle med andre, noe som kan gjøre barnet mer rustet senere i livet. Søsken lærer ofte nye ting av hverandre, og de lærer å håndtere konflikter bedre enn mange barn som ikke vokser opp med sine søsken (Howe og Recchia 2014, 1; Forandringsfabrikken 2013, 29).

2.2. Samfunnsendringen

2.1.1. Synet på barn og familie

Som vi vet, kan familie bety slektskap. Mor, far, søsken, besteforeldre, tanter og onkler ser vi på som nær slekt. Det er også familiemedlemmer lengre ut i slekta, som for eksempel tremenninger eller oldeforeldre. Adoptivbarn eller fosterbarn blir en del av familien gjennom juridiske betingelser. Når en gifter seg er en også juridisk familie. Men en familie trenger ikke bare å være biologisk eller juridisk betinget (Wideberg og Kummen 2012, 332). Vi kan si at personer i nære

⁵ Wikipedia, søsken <https://no.wikipedia.org/wiki/S%C3%B8sken>, (Lastet ned 05.04.16)

relasjoner er en del av familien, uavhengig av blodsband. Hva som inngår i en familie er derfor ulikt for hver enkelt. For noen er man en del av en familie når man bor sammen, for andre vil ikke dette inngå under familiebegrepet.

Tidligere var kjernefamilien den faste familieordningen i Norge. Far, mor og deres felles barn var det som for mange betegnet kjernefamilien. For noen inngår også besteforeldre, tanter og onkler og eventuelt søskenbarn i kjernefamilien. Det vanligste var at mor og far var gift (Ellingsæter 2012, 16). Som nevnt tidligere fikk man sjeldent barn utenfor ekteskapet, og skilsmisse var tabu. Det var derfor et fåtall som skilte seg. De senere årene har barn utenfor ekteskap og/eller med ulike partnere blitt mer vanlig. De siste femti årene har man sett en sterk økning i antall skilsmisser, og det har blitt mer vanlig å inngå samboerskap. Det viser seg også at antall barn født utenfor ekteskapet har økt kraftig, noe som vil være en naturlig konsekvens av at det er færre ekteskap (Noack og Lyngstad 2012, 57).

Ved at mange flere velger å gå fra hverandre, vil det være enklere å ha flere ulike partnere i løpet av livet. Tidligere giftet man seg gjerne ung og levde med den samme partneren gjennom hele livet. For veldig mange er ikke dette tilfellet lenger i dag. Ved at mange foreldre stifter nye familier, vil barn oftere oppleve at det kommer nye halvøsken og/eller stesøsken inn i bildet (ibid., 66).

Hvis vi ser tilbake på de siste tiårene, viser det seg at familien har blitt mer offentliggjort med tiden. Familien bestod tidligere av storfamilien, der hele familien bodde sammen og oppdro barna innenfor familien. Karriere og utdanning har blitt mer ettertraktet med tiden, og flere har arbeid utenfor hjemmet i dag. Svært få kvinner er for eksempel husmødre lenger, som de tidligere var (Ellingsæter 2012, 22). Ved at foreldre har karrierer og arbeidsplass utenfor hjemmet er det derfor vanlig at barn går i barnehage, og gjerne aktivitetsskole (AKS) før og etter skolestart. Barnehage og skole utgir en stor del av barns hverdag. Deler av oppdragelsen og grensesettingen som tidligere ble utført innad i familien har dermed blitt overført til offentlige instanser (Noack og

Lyngstad 2012, 57). Ofte ser foreldre barna sine kun noen timer i løpet av en dag. Jo yngre barna er, jo mindre tid er det sammen med familien.

Hvis vi ser på søsken i barnevernet, er det, som nevnt, et hovedfokus at søsken skal plasseres sammen så lenge det er til barnets beste. I handlingsplanen for styrking av fosterhjemsarbeid er det en liste over ulike mål for å få gode fosterhjem. I mål fire står det: "Som hovedprinsipp skal søsken plasseres i samme fosterhjem. Rent unntaksvis og når spesielle forhold tilsier det, kan søsken plasseres i forskjellige fosterhjem"⁶ (Bunkholdt 2010,74). Dette prinsippet kan vi også se igjen i statens rundskriv (Q-13) som strekker seg helt tilbake til 1997 (Winsvold mfl. 2012, 10). Fokuset på å holde søsken samlet har altså vært tilstedeværende over en lengre tidsperiode.

2.2.2. Forståelsen av det biologiske prinsipp- før og nå

Det biologiske prinsipp er et av hovedprinsippene i barnevernets arbeid. Sammen med *hensynet til barnets beste*⁷ og det *mildeste inngreps prinsipp*⁸ er det *biologiske prinsipp* det som står sterkest i barnevernets lovgrunnlag og retningslinjer. Vi kan se at både barnevernloven, barnekonvensjonen og den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK)⁹ har som felles mål, å beskytte barn og gi det rett til familieliv med sine biologiske foreldre. Det anses som det beste for barn å vokse opp hos sine biologiske foreldre, og det er først når det er alvorlige mangler i barnets liv at det offentlige kommer inn i bildet. Det biologiske prinsippet som går igjen i de ulike lovene fokuserer for det meste på

⁶ Rundskriv, regjeringen:

<https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/bld/rundskriv/1997/handlingsplan-for-styrking-av-fosterhjem/4/id278842/>, (Lastet ned 17.03.16)

⁷ Barnets beste er det av de tre prinsippene som anses å være det overordnede prinsippet. Dette bekreftes ytterligere av bvl. § 4-1 og er nedfelt direkte i FNs Barnekonvensjon artikkel 3. Barnets beste- prinsippet handler om at alle avgjørelser som blir tatt skal bli gjort ut ifra hensynet til barnets beste. Dette skal være førende om det er ulike interesser mellom parter.

⁸ Det mildeste inngreps prinsipp er et førende prinsipp i barnevernet, som innebærer at mer inngripende tiltak ikke skal benyttes før mildere tiltak er forsøkt. Eksempelvis må tiltak i hjemmet jf. barnevernloven § 4-4 prøves eller vurderes før omsorgen for barnet overtas. Et uttrykk for det mildeste inngreps prinsipp finnes i barnevernloven § 4-12 annet ledd i forhold til omsorgsovertakelse, der loven uttrykker at omsorgsovertakelse ikke kan iverksettes, med mindre hjelpetiltak ikke vil virke.

⁹ Den europeiske menneskerettskonvensjonen: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2, (Lastet ned 02.05.16)

foreldrene. Det står svært lite i loven om søskens rettigheter. Det faktum at det eksplisitt står skrevet *barnets foreldre* i lovverket, gjør det vanskelig å vite hvor stor vekt det blir lagt på annen biologisk familie i loven og derfor også i praksis.

Som jeg nevnte tidligere har fokuset på biologien blitt noe forandret i takt med samfunnsendringene. I tillegg til tidligere nevnte endringer knyttet til kjernefamilie og barn, er det i senere tid også blitt vanligere å få barn på alternative måter, som gjennom adopsjon, assistert befruktning og surrogati. Det biologiske båndet er derfor i noen tilfeller ikke til stede lenger (Ellingsæter 2012, 24). Denne normaliseringen av ikke- biologiske barn, bidrar til at fokuset på biologi ikke er like sterkt til stede i familien lenger. Konsekvensen av dette er at betydningen av omsorgspersonen gjerne har blitt viktigere enn betydningen av det biologiske opphav (ibid.).

Når en familie blir meldt til barnevernet, og det opprettes sak, skal relevante hjelpetiltak alltid settes inn, med unntak av der det er fare for barnets liv og helse. I barnevernloven kommer det tydelig frem at det skal prøves ulike tiltak i hjemmet, før barneverntjenesten eventuelt må plassere barnet utenfor hjemmet (jf. bvl. § 4-4). Vi kan dermed se at barnevernet jobber innenfor det biologiske prinsipp, ved å prøve å bedre forholdene i hjemmet først.

2.2.3. Forståelsen av tilknytning- fra biologi, til kontinuitet og stabilitet

Begrepet tilknytning blir ofte anvendt i barnevernet, når man snakker om barnets behov for en trygg og god tilknytning. Betydningen av denne tilknytningen er godt dokumentert gjennom forskning, men også betingelsene for en god tilknytning har endret seg gjennom årene (Follesø 2014, 40). Grunnen til at jeg vil se på dette begrepet, er at det står sterkt i barnevernet, og er et begrep som saksbehandlere benytter når de skal begrunne sine beslutninger. Tilknytningsteorien befatter seg i utgangspunktet ikke noe med søsken, men tilknytning sammen med det biologiske prinsipp kan gi en forståelse av hvordan søsken har betydning for hverandre.

For at barn skulle få dekket sine grunnleggende behov og få en god oppvekst, ble tidligere de biologiske båndene vektlagt. Familien hadde selv ansvar for å løse problemer og oppdra barna. Ved at det var vanligere å bo med storfamilien, kunne det være lettere å få avlastning og hjelp i oppdragelsen innad i familien. I dagens samfunn er det ikke like vanlig med storfamilier, og med foreldre i fullt arbeid har det offentlige fått mer ansvar. De siste årene har det blitt et større fokus på betydningen av at barn skal ha et stabilt miljø, med kontinuitet i gode relasjoner. Vi kan se at tilknytning spiller en større og viktigere rolle i dag. Barnet har krav på en trygg tilknytning og at oppvekstforholdene er trygge, gode og stabile. Hvis ikke foreldrene klarer å dekke disse behovene, er det andre som må ta over dette ansvaret, og løsningen vil være å plassere barnet utenfor hjemmet i en kortere eller lengre periode (ibid.). Kontinuitet og stabilitet blir i dag sett på som barnets beste (jf. Bvl. § 4-1).

For å skape en kontinuitet i livet til barnet vil det være hensiktsmessig å bevare opprettede relasjoner som barnet har, slik at barnet føler en *sammenhengende livshistorie* (Bunkholdt 2010, 17). Barn knytter seg gjerne til de menneskene som står den nærmest, og kan syntes nye mennesker er skummelt i tidlig alder. Barnet søker seg til det kjente, som ofte er omsorgspersoner, søsken og øvrig nær familie. Jo eldre barn blir, jo flere betydningsfulle mennesker kommer inn i livet, som eksempelvis venner. Ved å bevare disse nære relasjonene vil det skape en kontinuitet i barnets liv. Når et barn blir eldre vil det ofte oppsøke sin barndom, både ved å se på bilder fra de var små, oppsøke barndomshjemmet, eller nærområdet og mimre tilbake til da de var små. Om de ikke bor sammen med sin familie, vil de kanskje også ha et ønske om å oppsøke og bli kjent med sin bakgrunn eller opprinnelse (ibid.). Kontinuiteten er, sagt på en annen måte, en brikke i identitetsutviklingen vår, og gjør oss til oss. De betydningsfulle relasjonene er viktig for å skape en stabilitet. Stabilitet handler om hvordan barnet blir møtt av sine omsorgspersoner (ibid.). Er omsorgspersonene trygge, imøtekommende, aksepterende, engasjerte og tillitsfulle, samt at de har faste og forståelige reaksjoner er dette en stabil og god omsorgssituasjon for barnet. Om ikke er det en ustabil omsorgssituasjon. Stabilitet er en viktig forutsetning for at barn og unge etablerer en positiv utvikling, og ved å bli plassert sammen med

sine søsken i fosterhjemmet kan denne stabiliteten oppleves av barna (St. Meld. Nr. 17 (2015-2016), 20).

Det som sies å være utgangspunktet for tilknytningsteorien, er at det å ha trygge og sterke bånd til andre mennesker er et grunnleggende behov hos ethvert menneske, gjennom hele deres liv (Eide og Eide 2007, 143). Mennesker har et grunnleggende behov for beskyttelse mot fare, og en trygg tilknytning kan gjøre at dette behovet blir dekket (Brandtzæg, Smith og Torsteinson 2014, 199). Å føle seg trygg og elsket er noen av de mest grunnleggende behovene et menneske har. Den trygge tilknytningen blir ofte dekket av barnets foreldre, og det er denne relasjonen som blir mest forbundet med tilknytning. Men det er dessverre ikke alltid foreldre klarer å være denne trygge personen for barnet, og barnet kan utvikle en utrygg tilknytning. Dette kan føre til at barnet ikke klarer å knytte seg til mennesker på et senere stadium i livet. Jo tidligere et barn opplever denne trygge tilknytningen, jo lettere blir det for barnet å utvikle en trygg tilknytning til andre senere i livet (ibid., 53). Et barn kan altså ha tilknytning til flere enn én person, og graden av trygghet eller utrygghet i denne relasjonen kan variere. Når det blir snakket om trygg tilknytning er det snakk om en relasjon med et flertall av positive opplevelser og følelser, med omsorgspersoner som er stabile, tilgjengelige og aksepterende (Brandtzæg, Smith og Torsteinson 2014, 20). En utrygg tilknytning¹⁰ derimot, har flere uttrykk, som viser seg på ulike måter alt ettersom hvordan omsorgspersonene til barnet har vært fra tidlig alder.

Som vi kan se er tilknytningsbegrepet forbeholdt foreldre-barn relasjonen. Det er lite forskning på betydningen av tilknytning mellom søsken. Tilknytning læres og oppleves, og det handler om å føle at man hører til et sted. Hvis vi ser på det på denne måten vil søsken også bli en del av begrepet. Forholdet er basert på en felles erfaring med en annen person (Schaffer 1990, 41). John Bowlby er kjent for sin tilknytningsteori. Han var opptatt av barns erfaringer i relasjoner, og hvordan disse erfaringene er med på å forme deres forventninger til andre og

¹⁰ Unnvikende, ambivalent eller desorganisert tilknytning er utrygge tilknytningsformer (Brandtzæg, Smith og Torsteinson 2014, 28). Jeg vil ikke beskrive dette noe nærmere.

seg selv (Brandtzæg, Smith og Torsteinson 2014, 19). Om søsken har en god relasjon og kjenner hverandre godt kan dette være en emosjonell støtte for barnet gjennom livet. Søsken bruker gjerne mye tid sammen, gjennom lek og annen interaksjon, og er for mange barn en av de viktigste personene i livet (Howe og Recchia 2014, 1). På en annen side kan relasjonen til søsken svekke barnets utvikling dersom relasjonen er dårlig, og tilknytningen utrygg. Om barnet er redd et søsken, vil det kunne være belastende for barnet å bo sammen med den andre.

Tilknytningen mellom søsken kan, som nevnt, være noe av det viktigste man har, fordi søsken er noen som kan være der gjennom hele livet, og er gjerne i samme aldersgruppe. Foreldre vil ofte bli borte tidligere enn søsken, grunnet en høyere alder, og venner kommer og går. Barnevernet har et ansvar for å opprettholde gode relasjoner, og legge til rette for at barnet har kjennskap til sin bakgrunn. Barnevernet er inne i barnets liv til barnet er maks 23 år (Forandringsfabrikken 2013, 12), og forskning viser at barn som oftest oppsøker sin biologiske familie etter at barnevernet er ute av bildet. Med søsken kan man dele minner og historier, og de er ofte de eneste som vet hvordan den andre har hatt det. Søsken vil derfor gjerne ha en større forståelse og respekt for den andre. Søsken kan hjelpe hverandre med å huske fortiden, både på godt og vondt.

Når barn blir plassert i fosterhjem brytes mange av barnets tidligere relasjoner, og det kommer nye personer inn i livet. Barnet har allerede opplevd brudd i tilknytningen (Anke 2007), og vil på nytt måtte starte en tilknytningsprosess. Denne prosessen tar lang tid å utvikle, ved at en må ha flere relasjonelle erfaringer sammen for å utvikle en tilknytning. Denne prosessen vil ta kortere tid om barnets tidligere erfaringer med relasjoner har vært god, og lengre tid om barnet har dårlige relasjonserfaringer. Bakgrunnen for dette er at barn har med seg forventninger til relasjoner på bakgrunn av tidligere erfaringer (Brandtzæg, Smith og Torsteinson 2014, 186). Det viser seg at det ofte er lettere for et barn å få en tilknytning til fosterforeldrene jo yngre barnet er ved plasseringstidspunktet (ibid.).

En kan tenke seg at i en så utrygg og skummel prosess, som en fosterhjemsplassing kan være, kan det være lettere for et barn å ha med seg en trygg person. Blir barnet flyttet sammen med sine søsken kan dette føles mye tryggere, enn å komme alene til en helt ny og ukjent familie. Blir barnet derimot også skilt fra sine søsken når det blir flyttet til fosterhjem blir dette nok et relasjonsbrudd, og dermed en ny negativ relasjonserfaring for barnet (Forandringsfabrikken 2013, 20).

2.2.4. Det biologiske prinsipp vs. det tilknytningsfremmende prinsippet

Fra et fokus på biologi, til en samfunnsendring som har gjort det vanskeligere å vektlegge biologi som en førende premiss for god omsorg, har det blitt foreslått et nytt prinsipp i barnevernet. Prinsippet er ment å utfordre det biologiske prinsippet i norsk lovgivning. Dette er prinsippet om utviklingsfremmende eller utviklingsstøttene tilknytning (Follesø 2014, 40). Prinsippet er utviklet at det som kalles Raundalen-utvalget, som består av en barnepsykolog med navn Magne Raundalen, og elleve andre fagfolk. Medlemmene er blant annet barnevernsansatte, professorer, advokater og psykologer. Utvalget ble oppnevnt av regjeringen 18. Februar 2011, og målet var å utrede det biologiske prinsipp (NOU 2012:5, 11). Utvalget anbefalte tre hensyn som burde vektlegges i en beslutningsprosess:

- a) Hvorvidt tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom barnet og deres omsorgspersoner er utviklingsfremmende eller utviklingshemmende.
- b) Hvor alvorlig og hvor omfattende omsorgssvikten barnet lever under er (fra manglende oppfølging og forsømmelser, manglende behandling eller opplæring, mishandling eller overgrep).
- c) Omfanget av omsorgspersonens utfordringer. Er det varig, eller noe personen klarer å jobbe med og komme seg ut av (psykisk utviklingshemming, rus, vold, psykisk sykdom) (NOU 2012:5, 16).

Det biologiske prinsipp har vært diskutert og kritisert over lang tid (Follesø 2014, 39). Det har ofte vært diskusjoner rundt hvor mye foreldrevern barnevernet egentlig utøver, at foreldrene kanskje har litt for mye rettigheter og

at dette går på bekostning av hva som egentlig skal være det viktigste fokuset, nemlig barnets beste. Det overordnede prinsippet i barnevernet er fortsatt at barn bør vokse opp i sin familie, men i dag er det et større fokus på at dette prinsippet kan fravikes i tilfeller det er til barnets beste (NOU 2012:5, 15). For at dette skal være mulig er det nødvendig å foreta konkrete vurderinger av det enkelte barnets livssituasjon i sin helhet (ibid., 41). Begrepet barnets beste vil alltid være en skjønnsvurdering som blir tatt ut ifra hvilke premisser og forutsetninger du sitter med. Dette kan gjøre beslutningene i barnevernet vanskelig.

Nyere forskning har derimot vist at barnets beste er kontinuitet og stabilitet i oppvekstmiljøet sitt. Et barn som har mange flyttinger innenfor barnevernet for eksempel, vil ikke ha relasjoner som inneholder stabilitet og kontinuitet. Dette kan føre til at barnet mister noe av sin identitet, og at tilknytningskvaliteten til barnet blir svak. Det er, som nevnt, vist at utviklingen av relasjoner tidlig i livet er grunnleggende for barnets vekst og utvikling. Utrygg tilknytning kan være hemmende for barns emosjonelle og kognitive utvikling, mens trygg tilknytning derimot kan være utviklingsfremmende viser forskningen (NOU 2012:5, 81).

Om det kommer et fjerde førende prinsipp som tar for seg viktigheten av gode relasjoner og en trygg tilknytning, kan det bli lettere å også føre denne prosessen inn i beslutningene som blir tatt i barnevernssaker. Hvis bare det biologiske prinsippet vektlegges, kan man risikere at barn vokser opp under ugunstige omsorgsbetingelser dersom tilknytningen og relasjonsutviklingen mellom barn og foreldre er svak. Raundalen-utvalget kom derfor med et forslag til et fjerde prinsipp (ibid., 86). Forslaget om det utviklingsfremmende tilknytningsprinsippet som et nytt ledende prinsipp, kan gjøre at fokuset på det biologiske prinsipp ikke vil være like førende i barnevernet som det har vært tidligere, men at det blir en større bredde i helhetsvurderingen i en beslutningsprosess som gjelder barnevernssaker. Det kan bli lettere for saksbehandlere å ta beslutninger som fremmer barnets behov og utvikling, og det prinsippet som bør og skal være det aller viktigste, nemlig hensynet til barnets beste, vil mest sannsynlig bli vektlagt og dekket bedre enn det har blitt

tidligere. Det blir mindre fokus på foreldrevenn, og mer fokus på det enkelte barns individuelle behov.

Samfunnsendringene har gått fra å ha et sterkt fokus på biologi, til å vektlegge betydningen av kontinuitet og stabilitet i gode, trygge relasjoner. Forskningen beskriver disse relasjonene som forhold mellom barn og deres omsorgspersoner. Vi kan likevel knytte dette opp mot betydningen av søskenrelasjoner. Som tidligere nevnt var søsken sett på som de barna født innenfor en familie, av felles far og mor. Dette er gjerne ikke tilfelle lenger grunnet de nevnte samfunnsendringene. Når saksbehandler skal vurdere søskenrelasjonen og dens betydning for plassering i fosterhjem vil det ikke være hensiktsmessig å bare fokusere på de biologiske søsknene lenger. Om barnet har en relasjon og tilknytning til et halvsøsken eller stesøsken skal også kontakten mellom disse vurderes i en beslutningsprosess. Jeg vil se nærmere på dette senere i studien.

3.0. Lovgrunnlag

Mennesker som jobber med barn og unge er pliktige til å legge til rette for at barn får en god og trygg oppvekst uten omsorgssvikt, vold og overgrep. Disse barna trenger trygge voksne som kan støtte og hjelpe dem i deres liv. Barneverntjenestene benytter seg av lovverk som barneloven og barnevernloven. De europeiske menneskerettighetene er også førende for arbeidet til barnevernet. Alle disse lovverkene som angår barn i Norge må ses opp mot de kravene FNs barnekonvensjon stiller. Jeg vil i dette kapitlet gjøre rede for noen av de lovene og retningslinjene jeg ser på som relevante for å belyse min problemstilling. Jeg har tidligere nevnt de tre prinsippene som anses som de mest grunnleggende og førende prinsippene for barnevernet. Disse er helholdsvis: *Prinsippet om hensynet til barnets beste*, *Det biologiske prinsipp* og *mildeste inngreps prinsipp*. Forslaget til et fjerde førende prinsipp er også nevnt tidligere i studien, som er *prinsippet om utviklingsfremmende tilknytning*. Disse vil jeg ikke beskrive noe videre i dette kapitlet.

Selv om loven for det meste omhandler barn og deres omsorgspersoner, og i liten grad tar for seg betydningen av søsken, har jeg her valgt å ta for meg de lovene og retningslinjene jeg tenker er viktig i beslutningsprosessen til saksbehandlerne, som også vil gjelde når de må vurdere om søsken skal plasseres sammen eller skilles.

3.1. FN's barnekonvensjon

FN's barnekonvensjon er en samling av barns rettigheter. Konvensjonen oppstod i 1989, og ble ratifisert i Norge i 1991. I 2003 ble konvensjonen innført og vektlagt i norsk lovgivning. Hvis det er parter med ulike interesser, skal barnets rettigheter alltid være førende. Barnets beste skal alltid legges til grunn for vurderinger av saker som omhandler barn¹¹. Dette kommer frem i lovgivningen. Domstolen har uttalt at det skal være en rimelig balanse mellom hensynet til barnets beste og foreldrenes rettigheter, men at hensynet til barnets beste, avhengig av problematikkens art og tyngde, likevel kan veie tyngre enn hensynet til foreldrene (NOU 2009:8).

Barnekonvensjonen er stor og omfattende, hele 54 artikler. Disse dekker de fleste aspekter i barns rettigheter til liv, utvikling, beskyttelse og deltakelse (Ibid.). Artikkel 3, handler om hensynet til barnets beste og dette hensynet er også noe som går igjen i hele konvensjonen. Det grunnleggende prinsippet om biologi er ikke spesielt nevnt i barnekonvensjonen, men viser seg allikevel å være gjennomgående i konvensjonen som en rød tråd. Det er konkretisert at barna har rett til samvær og kontakt med sine foreldre.

Jeg vil vise til artikkel 8.1 i barnekonvensjonen¹² som handler om barna rett til familieliv. Det er ikke i denne artikkelen presisert i forhold til hvem familielivet omhandler, men i følge stortingsmelding nr. 17 (2015-2016, 51) dekker dette begrepet både hel- og halvsøsken. Stesøsken kan også bli omfattet i dette

¹¹ Barnekonvensjonen

¹² Barnekonvensjonen artikkel 8.1.

[file:///Users/jeanettepedersen/Downloads/FNs%20konvensjon%20om%20barnets%20rettigheter%20\(9\).pdf](file:///Users/jeanettepedersen/Downloads/FNs%20konvensjon%20om%20barnets%20rettigheter%20(9).pdf) (Lastet ned 12.05.16).

prinsippet, hvis det er konkrete vurderinger hvor spørsmålet er personlig kontakt mellom barna.

Art. 9: Flytting til barnets beste

1. Partene skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter, som er underlagt rettslig prøving, i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler, beslutter at slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste. Slik beslutning kan være nødvendig i særlige tilfeller som f.eks. ved foreldres mishandling eller vanskjøtsel av barnet, eller dersom foreldrene lever atskilt og det må treffes en avgjørelse om hvor barnet skal bo.

2. Under behandling av en sak i henhold til nr. 1 skal samtlige berørte parter gis anledning til å delta i saksbehandlingen og fremføre sine synspunkter.

3. Partene skal respektere den rett et barn som er atskilt fra en eller begge foreldre har til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, med mindre dette er i strid med barnets beste.

Art. 12: Barns rett til medvirkning

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Jeg vil også vise til artikkel 25, som sier noe om at etter en plassering av barnet, må det også bli tatt hensyn til at barnets behov, meninger og situasjon kan forandre seg. Barnets har derfor rett til en periodisk vurdering av sin situasjon.

3.2. Barnevernloven (Bvl.)

Barnevernloven er en lov som blir mye brukt i forhold til saker som omhandler barn og unge. I lovens § 1-3 står det at loven tar for seg barn under 18 år¹³.

Barnevernloven har et styrket fokus på barnets behov, rettigheter og interesser, samt forebyggende tiltak (Aamodt 2011, 31; Grønningsæter og Nordstoga 2015, 47).

§ 1-1: Lovens formål

- Sikre barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid og
- Bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

En annen viktig paragraf i barnevernloven er § 4-12, som omhandler barneverntjenestens grunnlag for å fatte vedtak om omsorgsovertakelse. Vedtaket kan fattes hvis barnet av ulike grunner ikke får dekket sine grunnleggende behov og det er alvorlige mangler ved omsorgssituasjonen. Det påpekes derimot i loven at hjelpetiltak skal prøves ut i hjemmet før det eventuelt kan fremmes omsorgsovertakelse. Eneste grunn barnevernet kan ha for å fremme omsorgsovertakelse uten å prøve hjelpetiltak først, er om det er fare for barnets liv og helse, jf. § 4-12, annet ledd.

§ 4-1: Hensynet til barnets beste

Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.

Barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet

¹³ Lov om barneverntjenester: Lovdata

kan gi nærmere forskrifter om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon.

§ 6-3: Barns rettigheter under saksbehandlingen

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part.

Barneloven er også en lovgivning som omhandler barnets beste, jf. bl. § 48¹⁴. Paragrafen sier noe om at avgjørelser om hvor barnet skal bo, samvær og håndteringen av disse sakene skal tas i forhold til det som er det beste for det enkelte barnet. Denne loven tar for seg for det meste rettighetene foreldre og barn har ovenfor hverandre. Jeg vil derfor ikke gå noe mer inn på denne loven.

4.0. Kunnskapssituasjon

Det har blitt et større fokus på søsken i barnevernet de siste årene. Når det kommer til tidligere forskning på temaet, er det lite forskning som støtter opp om dette, spesielt i pensum. Det er kvantitativt fler studier rundt barn- foreldre-relasjonen (Howe og Reccia 2014, 1). Dette kan gjerne gjøre det vanskelig for de som sitter og skal ta beslutninger. Det er vanskelig å vite hva som er hensiktsmessig og til barnets beste i de enkelte tilfellene, når det er lite teoretisk kunnskap om temaet.

¹⁴ Lov om barn og foreldre (barnelova)

4.1. Hva vet vi om søskenplasseringer?

Det har vært lite systematisk dokumentasjon om hvorvidt kontakt mellom søsken i barnevernet i Norge blir opprettholdt eller brutt. Det er derfor vanskelig å si helt eksakt hvordan dette foregår i barnevernet. Det vi vet er at det ikke har vært noen rutiner for å registrere og rapportere disse tilfellene av søskenkontakt (Winsvold mfl. 2012, 3). Det er som sagt svært lite forskning spesifikt om søsken i barnevernet. Det har derfor vært nødvendig å ty til andre forskningsstudier som sier noe om søsken. I en kartleggingsstudie av fosterforeldre, gjort av Toril Havik (2007, 34) sies det for eksempel at av de barna som hadde søsken i denne studien ble hver femte (rundt 22 %) av barna plassert sammen med en eller flere av sine søsken. Det var større sannsynlighet for å plasseres sammen jo færre søsken det var i familien. Videre ser vi i en ny studie utført av Havik (ukjent år) at 29 % av saksbehandlere i denne studien svarte at de hadde fosterhjemsplassert barn og ungdom hos dem gjennom det siste året. Av disse tjue prosentene var det 45 % som svarte at søsken var plassert i samme fosterhjem (Winsvold m.fl. 2012, 10), mens vi derimot ser i en undersøkelse gjort av SOS-barnebyer i 2013, at det viste seg at av 70 norske kommuner var det hele seks av ti søsken som ble splittet ved en plassering i fosterhjem (Aarak 2014, 235), som nevnt i innledningen.

Det viser seg i flere studier gjort utenfor Norge, at det finnes ulike måter å plassere søsken utenfor hjemmet. Mange søsken blir plassert sammen. Ofte er dette to barn. Blir det flere barn, kan det bli vanskeligere å plassere alle barna samlet i et fosterhjem, men det skjer noen ganger. I noen tilfeller er et barn plassert i fosterhjem mens søsken fortsatt bor hjemme (Winsvold m.fl. 2012, 10), i andre tilfeller er et barn plassert sammen med ett eller to søsken og har andre søsken som er plassert et annet sted og/eller ett eller flere søsken som fortsatt bor hjemme hos sine foreldre (Havik 2007, 116). I to studier gjennomført i Canada, ble det, av flere enn ti tusen barn, vist at mellom 23 % og 46 % søsken ble plassert sammen med alle sine søsken. To tredjedeler av disse barna ble plassert med minst ett søsken (Shlonsky m.fl. 2003). I disse familiene som ble beskrevet var det ikke nevnt hvor mange søsken det var i familien.

Det er, som vi ser, mange ulike plasseringssammensetninger av søsken i barnevernet. Det er flere internasjonale studier som sier noe om søskenplasseringer, men den store variasjonen i variabler gjort i de ulike studiene gjør det vanskelig å bruke de og se på de opp mot hverandre. Forskningsresultatene gir altså ikke tydelige føringer, da noen studier peker på at søsken skal holdes sammen, mens andre viser til vanskeligheter (Bunkholdt 2004, 5). Variasjonen handler om både definisjonen a søsken, formål og hensikt med studien, samt det målte utfallet av plasseringen (Winsvold m.fl. 2012, 11). Mye av forskningen handler om søskens bånd og relasjoner i fosterhjem. Det er for mange studier til at jeg kan gå inn på samtlige, men mange av de studiene jeg har sett på har ofte lignende innhold. Jeg vil nevne noen av disse under delkapitlene i dette kapitlet.

I en kunnskapsoppsummering, gjort av Karla Washington (2007, sitert i st. Meld. Nr. 17 (2015-2016), 51), ble det vist til at de ønsket at søsken skulle holde søsken samlet såfremt det ikke er gode grunner til ikke å gjøre det. Jeg vil her se på noen av de grunnene, både for å plassere søsken sammen, og for å skille søsken ved plassering, jeg har funnet i tidligere forskning:

4.1.1. Grunner til å plassere søsken sammen

Flere av studiene jeg har satt meg inn i knyttet til dette prosjektet, viser til at søsken som vokser opp i samme fosterhjem og har en god relasjon, får færre emosjonelle og atferdsmessige problemer og opplever mindre ensomhet som voksne enn søsken som blir skilt ved plassering (Stocker 1994, 1452; Shlonsky m.fl. 2003, 29). Søsken er ofte de en har tilbragt mest tid med under oppveksten, og som kjenner hverandres historie.

Stabilitet og kontinuitet

Studier som er gjort viser at når søsken plasseres sammen i fosterhjem blir plasseringen mer stabil, og at det ikke like ofte blir brudd i fosterhjemmet, som når søsken blir skilt ved en plassering (Leathers 2005; Drapeau m.fl. 2000; Staff & Fein 1992, sitert i Child Welfare Information Gateway 2013,7). Rushton m.fl.

(2001) bekrefter dette ved å vise til at søsken plassert sammen i fosterhjem gir færre fosterhjemsbrudd, færre emosjonelle vansker og atferdsvansker, samt at fosterhjemmenes tilfredshet er større. Utfallet av samplasseringer er altså bedre enn utfallet der de har skilt søsken. Videre i studien ser det imidlertid ut som at de søsknene som er plassert sammen er små, mens de barna som er plassert alene er eldre, og har gjerne større vanskeligheter (Bunkholdt 2010, 75).

En forankret søskenrelasjon gir mulighet for et livslangt forhold og en sammenhengende historie rundt sin identitet og en kontinuitet i livet. En stabil relasjon kan både være beskyttende og støttende, noe som er ekstra betydningsfullt når man ellers lever med mange ustabile faktorer i livet (Winsvold m.fl. 2012, 11). Stabile relasjoner skaper trygghet og er svært viktig for barns utvikling. Det å kunne jobbe med en god og stabil søskenrelasjon i fosterhjemmet kan bidra til å opprettholde og bedre en kontakt mellom søsknene, som vil kunne hjelpe søsken til å føle en familietilhørighet og bidra til utviklingen av en identitet (ibid.).

Ressurs

I lovverket står det eksplisitt at det biologiske bånd er viktig. Som nevnt tidligere, er ikke alle søskenrelasjoner biologisk betinget. Relasjon og tilhørighet er begreper som kan brukes i denne sammenhengen. Søsken er de barn som føler en tilhørighet til hverandre (Child Welfare Information Gateway 2013, 1). Allikevel er søsken sett på som en ressurs og en trygghet. Søsken kan lære hverandre ulike ting, og med søsken har barnet alltid noen å snakke med og være sammen med. Det å øve på å dele, samhandle og argumentere er bra for barns utvikling og barna vil stå sterkere rustet i et voksenliv (Winsvold m.fl. 2012, 11). Det å plasseres sammen med søsken kan gjøre at barna lettere aksepterer plasseringen, og barnet vil ha noen å snakke med om opplevelser og følelser. En som er i samme situasjon og vet hva den andre har opplevd.

4.1.2. Grunner til å skille søsken ved plassering

Når et barn blir plassert i fosterhjem blir dette et brudd i den vante omsorgssituasjonen til barnet. Å miste foreldrene sine vil for mange føles som et tap. Når barnet samtidig skilles fra sine søsken under plasseringen kan dette føles som et dobbelt tap, og det vil bli en belastning for barnet (Folman 1998, 25). Søsken er for mange barn den eneste tryggheten de har, i en utrygg og uoversiktlig verden preget av omsorgssvikt. Men, ikke alle søsken skaper en trygghet for hverandre, eller har en god relasjon. Jeg vil her se på noen grunner til at søsken kan bli skilt ved en plassering.

Størrelse og mangel på fosterhjem

Flere undersøkelser viser at det er vanskelig å finne et fosterhjem som vil eller kan ta store søskenflokker. Som nevnt tidligere viste en NOVA- undersøkelse at antall fosterhjem som tok imot to barn var større, enn fosterhjem som ønsket å ta imot tre eller flere barn. Det vil si at jo flere søsken det er i en søskenflokk, jo vanskeligere vil det bli å plassere barna i samme hjem. Det er få fosterhjem som vil ta flere søsken (Shlonsky m.fl. 2003, 48; Hegar 2005, 723; st. Meld. Nr. 17 (2015-2016), 51). Det er vist i studier at mangelen på fosterhjem blir av mange barnevernsledere beskrevet som den største utfordringen innenfor barnevernsfeltet i dag, og gir konsekvenser for barna, ved at de ikke kan plasseres sammen selv om det ikke er noen nevneverdig grunn for dette (St. Meld. Nr. 17 (2015-2016), 32). Et alternativ for søsken i store søskenflokker kan være å plasseres i en barneby. I Norge er det per dags dato kun en barneby, som ligger i Bergen. Denne ordningen er spesielt tilrettelagt for at søsken skal få bo og vokse opp sammen¹⁵.

Aldersforskjell

Det er mer sannsynlig at søsken blir plassert sammen når de er små, eller når søsknene er tette i alder (Shlonsky m.fl. 2003, 30; Hegar 2005, 723). Det er lettere for fosterhjem å ville ha små barn, ettersom de gjerne er lettere å knytte seg til. Grunnen til dette kan være at barna ikke er like preget av sin tidligere

¹⁵ Barneby: <https://www.sos-barnebyer.no/sos-barnebyen-i-bergen>, (Lastet ned 05.05.16)

omsorgssituasjon enda. Om søsken har stor aldersforskjell, kan det også bli vanskelig for et fosterhjem å jobbe med og tilpasse god omsorg og oppfølging av barna. Barn har gjerne ulike behov ut ifra deres alder. Eldre barn har også levd i omsorgssvikten over en lengre periode og kan være mer preget av dette. Behovene blir ofte større jo lengre barnet har bodd i det vonde, og det kan også bli vanskelig for de eldre barna og knytte seg til fosterhjemmet, grunnet lojalitet til foreldrene, en utrygg tilknytningsstil og dårlig tillit til voksenpersoner.

En annen grunn til at søsken blir splittet, kan være at barna blir flyttet på ulike tidspunkt (Winsvold mfl. 2012, 3). Når barna kommer inn i barnevernets systemer på ulikt tidspunkt er det vanskelig å få plassert barna sammen. Når søsken plasseres på ulikt tidspunkt, gjelder dette ofte søsken i større søskenflokker og større aldersspenn (Shlonsky m.fl. 2003, 48). Eksempelvis kan en familie ha vært under barnevernets omsorg tidligere, der barn har blitt plassert i fosterhjem, for senere å få nye barn som på nytt blir plassert i fosterhjem. Det kan da være vanskelig å plassere de nye søsknene i samme hjem som de allerede plasserte barna.

Ulike behov eller atferdsproblemer

En av grunnene til at søsken blir skilt ved plassering kan være dersom barna har store ulike behov, eller at ett eller flere av barna har atferdsproblemer (Shlonsky m.fl. 2003, 30). Alle barn har behov som trenger å dekkes for å få en god omsorg og for å kunne utvikle seg. Om det er flere barn som har ulike behov eller atferdsproblemer, kan det bli vanskelig for fosterforeldrene å følge opp barna. Noen ganger er også disse behovene så ulike at barna trenger ulike plasseringsalternativer, og ulike instanser som kan ta hånd om barna (Hegar 2005, 730). Eksempelvis kan et barn ha en utviklingsforstyrrelse, og trenger en helt annen oppfølging enn de andre barna. De vil kanskje derfor bli plassert i et behandlingshjem. Et annet eksempel kan være en ungdom som blir plassert på atferdsparagrafen (jf. bvl. §4-24), og som dermed blir plassert på en institusjon, mens søsken blir plassert i fosterhjem.

Om et eller flere av søsknene har et særlig stort omsorgsbehov, eller at det fremtrer negative samspillsmønstre i søskenrelasjonen, vil dette være en grunn til å vurdere å skille søsken ved en plassering (St. Meld. Nr. 17 (2015-2016), 51). Mange søskenrelasjoner kan være skadelig for hverandre. Disse relasjonene kan oppstå når barn har vært overgriper eller benyttet unødvendig maktbruk på sine søsken. Hvis dette er tilfellet vil det være en større sannsynlighet for brudd i fosterhjemmet, om søsken plasseres sammen (Winsvold m.fl. 2012, 11). Barn med store krevende behov vil få en større individuell oppfølging når det er alene, og kan bryte en del av den negative atferden gjennom behandling. Hvis denne negative atferden skyldes relasjonen til søsken, kan dette derimot bli problematisk de gangene søsknene møtes, og relasjonen ikke blir jobbet med sammen med barna (ibid., 12).

Biologiske betingelser

Det er så mange familiesammensetninger i dag, at det ofte er vanskelig for barnevernet når det kommer til kartlegging av nettverk og å plassere søsken sammen (Hegar 2005, 729). Ofte er det halv- og stesøsken inne i bildet som bor et annet sted, eller det er søsken som blir født etter at eldre søsken har blitt plassert, som jeg nevnte tidligere. Det at barn i dag ofte har halv- og stesøsken gjør det vanskelig for barneverntjenesten å plassere søsken sammen selv om de ønsker det. Halv- og stesøsken har andre biologiske foreldre enn barnet som blir plassert, og ofte er disse foreldrene kapable til å ta vare på barna sine. I forhold til juridiske lover og verdier, vil det ikke være mulig å plassere barna sammen, hvis dette er tilfellet.

5.0. Beslutningsteori

5.1. Vitenskapsteoretiske premisser- En hermeneutisk tilnærming

I denne studien har jeg valgt å bruke en hermeneutisk tilnærming. Hermeneutikk betyr fortolkning, og består av å forstå, tolke det som blir forstått og deretter bruke det du har lært/forstått videre (Højberg 2014, 291). Jeg har valgt å gå inn i dette arbeidet med en tanke om at man alltid vil fortolke det en ser, hører og

lærer, ut ifra sine egne premisser og tidligere erfaringer. Man kan aldri forstå en person fullt ut, men vi må forholde oss til den tolkningen vi har av personen (Levin 2004, 94). Ut i fra min tanke om at jeg, sammen med saksbehandleren i intervjuet, skaper en felles mening i situasjonen, er dette ut ifra en filosofisk hermeneutisk tilnæringsmåte (ibid., 294). Jeg som forsker har en viktig rolle i analyseprosessen. Analysen er utviklet ut i fra min forståelseshorisont og hvordan jeg som forsker har skapt en mening med det som har kommet frem i intervjumaterialet. Materialet er produsert sammen med intervjudeltakerne mine gjennom dialog og samspill (Højberg 2014, 320).

Som utdannet barnevernspedagog er jeg interessert i hvordan barnevernet fungerer, og dilemmaer barnevernsarbeidere møter i dagliglivet. Ettersom det ikke finnes noe fasitsvar, kan det være vanskelig å ta beslutninger i saker man står i. Videre kan det å plassere søsken i fosterhjem være en utfordring, både på grunnlag av juridiske rammeverk og ressurser barnevernet har til rådighet. Min forforståelse har vært at søsken for sjeldent blir plassert sammen i fosterhjem. Denne forforståelsen kan ha vært avgjørende for hvordan jeg har stilt mine spørsmål i intervjuene, og dermed også resultatet av materialet mitt (Højberg 2014, 297). Som en konsekvens av dette, har det vært viktig for meg å bli bevisst min forforståelse og mine fordommer når jeg har gått inn i materialet mitt, for å være mest mulig åpen under min analyse.

Den hermeneutiske sirkel

Noe som står sterkt i hermeneutikken er tanken om at man i et møte med andre alltid vil veksle mellom deler og helhet (Højberg 2014, 292). Ved å veksle mellom delene skapes en helhet og det oppstår dermed en mening. Ser man videre på helheten, skapes det nye deler som utvikler meningsforståelsen. Den hermeneutiske sirkelen kan også forstås som en spiral. Hermeneutikerne tenker at man aldri kommer bort fra den hermeneutiske sirkel. Vi er alltid en del av den, og den utgjør den strukturen vi kan forstå og fortolke verden på (ibid., 300). I denne studien kan vi forstå den hermeneutiske sirkelen ut ifra hvordan jeg som forsker analyserer materialet mitt, og skaper en forståelse og mening av det

materialet jeg har innhentet. Vi kan også tenke oss at denne metoden blir brukt i saksbehandlerens arbeid i beslutningsprosessen, når de vurderer frem og tilbake om søsken skal plasseres sammen eller i hvert sitt hjem. De vil bruke informasjonen de har, teori og erfaringer for å komme frem til den beslutningen som virker som det beste alternativet.

5.2. Beslutninger i barnevernet

En prosess der en må velge ut ifra ulike alternativer kalles en beslutningsprosess. Utfallet av prosessen blir definert som en beslutning (Jacobsen og Thorsvik 2002, sitert i Hyrve 2005, 76; Saksvik-Lehouillier og Saksvik 2014, 218). En beslutningsprosess er ofte vanskelig, og man kommer gjerne opp i ulike dilemmaer man må ta stilling til. I barnevernet er det ofte store komplekse saker, og mange hensyn som må tas. En saksbehandler sitter gjerne med informasjon om en familie og et eller flere barn i denne familien, og må ta en avgjørelse om hvordan man kan bidra til å gi barnet best oppvekstvilkår ut i fra den situasjonen de er i. Ofte blir søsken plassert i samme hjem i en omsorgsovertakelse, og det er ikke nødvendig med noen vurderinger rundt dette. Andre ganger er det forhold som tilsier at søskenrelasjonen ikke er bra, eller at søsken kan være til skade for hverandre. Det må da tas en beslutning på hvordan dette skal løses på en best mulig måte. De forholdene i barnet situasjon som bør kartlegges for å utgjøre den beste beslutningen må i stor grad basere seg på faglig skjønn (St. Meld. Nr. 17 (2015-2016), 65).

For å ta slike beslutninger må en bruke de lovene og retningslinjene som benyttes av barnevernet, tilegnet kunnskap og egne erfaringer med lignende saker. Informasjon om det som har skjedd tidligere i saken og det som skjer under prosessen vil også bidra til resultatet av beslutningsprosessen (Hyrve 2005,77; Schaffer 1990, 16). Det er altså mange faktorer som spiller inn. Det er viktig å forstå dette, for å kunne sette seg inn i hvorfor en beslutning har blitt som den har blitt. Lovverket har satt strenge tidsfrister når det kommer til hvor lang tid barnevernet har på seg til å fatte en beslutning (Hyrve 2005, 77). I barnevernlovens § 6-9, står det at det skal fattes et vedtak innen tre måneder, og

at i særlige tilfeller kan denne fristen utvides til seks måneder. Innen denne tiden er gått skal saken undersøkes og vedtaket skal besluttes. Det vil altså si at saksbehandler har begrenset tid til å beslutte, noe som kan gjøre at beslutningene blir raske og uoversiktlige, i og med at sakene ofte er komplekse, som nevnt tidligere.

Beslutninger blir tatt hele tiden i alle sammenhenger. For å forstå hvorfor beslutninger blir som de blir, må vi forstå hvordan beslutningsprosessen formes av konteksten rundt. Dette kan være både påvirkning fra ledere og kollegaer, arbeidskultur, egne fordommer, ressurser osv. Beslutningsprosessene kan være ulike fra barneverntjeneste til barneverntjeneste (Hyrve 2005, 78). Hvordan verdiene på kontoret er, hvordan saksbehandlerne arbeider med saker, og terskelen for når barneverntjenestene velger å gå for plassering vil bidra i hvordan beslutninger blir tatt. Det at de ansatte også har ulike normer og verdier kan gjøre det vanskelig å forstå vurderinger som blir gjort i saker. At for eksempel en sak blir henlagt, mens en annen lignende sak fører til vedtak eller lignende, med to ulike saksbehandlere, er ikke unormalt. Søsken kan for en saksbehandler være viktig og sett på som en ressurs, mens for en annen er kanskje ikke denne relasjonen like viktig. Det kan derfor være vanskelig å vurdere hvilket alternativ som vil være til barnets beste, når prinsippet "barnets beste" ikke er konkretisert. Saksbehandlerne vil ha ulikt syn på hva som faktisk vil være det beste for barnet i ulike situasjoner. Og hva skjer når barnets beste vil være ulikt fra barn til barn i en søskenflokk? Saksbehandlerens forforståelse vil i stor grad påvirke valg av alternativer i de enkelte saker. Det at ulike ansatte vil velge forskjellige løsninger ut fra sitt ståsted, gjør at det er vanskelig å komme frem til en optimal løsning. I stedet prøver man i hver enkelt sak å komme frem til en tilfredsstillende løsning på det aktuelle problemet (Hyrve 2005, 80).

Saksbehandlerne i beslutningsprosessen innehar flere typer kunnskaper som de bruker i arbeidet sitt. Om ikke samtidig, så variert i forhold til type sak og de beslutninger som skal tas. Disse kunnskapene er erfaringskunnskap, interpersonlig kunnskap- kunnskap tilegnet mellommenneskelig kommunikasjon, og teoretisk kunnskap (Backe-Hansen 2004, 136). Noen ganger

kan disse kunnskapene man innehar være motsetninger av hverandre. Noe en har lært gjennom teori kan være noe annet enn det man har erfart i praksis. Det er gjerne da dilemmaer oppstår i vurderingsprosessen. Det er vanskelige valg, i og med at man ikke kan vite med sikkerhet hvordan utfallet av beslutningene blir, og hvordan resultatet hadde vært om de hadde vurdert annerledes. Ettersom saksbehandlere må ta mange beslutninger på vegne av andre mennesker, kan det føre til betydelige konsekvenser for de saken berører. Ikke bare barnet som blir plassert, men også alle rundt barnet, som søsken, foreldre, besteforeldre osv. Barnevernet har også lite teoretisk forankring i beslutningsprosessene, og litteraturen på området er nesten fraværende (NOU 2000:12).

Noe som er viktig å ta med i betraktningen i forhold til saksbehandlers beslutninger er at tolkningsredskapet deres ofte er relasjoner (Levin 2004, 87). Vurderingen går ut på relasjonene barnet inngår i, som i denne studiens tilfelle vil være relasjonen mellom søsknene på bakgrunn av konteksten de lever i. Spørsmål kan være om relasjonen er dårlig fordi de lever i den konteksten de lever i, og vil dette endre seg når barna kommer i et fosterhjem? Eller vil rollene søsknene har ovenfor hverandre bli med inn i fosterhjemmet, og gjøre en ytterligere skade for barna enn det kunne vært om de ble flyttet i hvert sitt hjem? Dette er vanskelige vurderinger og ta, når man ikke vet med sikkerhet hvordan det vil bli. Når saksbehandlerne skal ta beslutninger på vegne av hvordan søsken skal plasseres, enten det er sammen eller i hvert sitt fosterhjem, må det derfor mange vurderinger til som må veies opp mot hverandre. Hvordan sikrer vi barnas rettigheter og behov? Hvilke nye problemstillinger kan bli aktualisert hvis vi beslutter på den eller den måten? Hvilke juridiske implikasjoner medfører å skille søsken eller plassere dem sammen? (Hyrve 2005, 76). Grunnene for å plassere søsken sammen kan være mange. Grunnene for å skille søsken ved plassering kan også være mange. Ved at saksbehandler lister opp grunner for og mot plassering kan en kanskje finne den beste beslutningen av de to (Backe-Hansen 2004, 97). På den ene siden kan det være bra å plassere søsken sammen for å opprettholde det biologiske fundamentet, mens på den

annen side vil det kunne begrense barnet i deres utvikling som kan være positivt hvis søsken plasseres i hvert sitt fosterhjem.

I en beslutningsprosess i barnevernet er det viktig å få frem partenes ønsker og meninger. I en sak som omhandler søsken, må barna selv bli tatt med i prosessen (Hyrve 2005, 81). Det barna ønsker, må være med i drøftingen og avveies opp i mot den informasjonen saksbehandler sitter med, deres erfaringer og kunnskaper, slik at saksbehandler får en helhetlig forståelse av situasjonen (ibid., 82). Beslutningene som blir tatt vil aldri være helt sikre, og det vil alltid være et større eller mindre element av usikkerhet. Saksbehandleren som tar beslutninger om søskenplassering må ta sjansen på at den endelige beslutningen er god nok (Backe-Hansen 2004, 14). Fallgruvene vil dermed kunne være til stede i en beslutningsprosess, og det er viktig at saksbehandlerne er bevisst på at dette kan skje (Schaffer 1990, 19).

6.0. METODE

Det finnes forskjeller på resultatene man får når det gjelder bruk av kvantitative og kvalitative metoder. Når en bruker kvantitative metoder, får man ofte årsaksforklaringer, mens man ofte søker en forståelse av det som blir studert med kvalitative metoder. En velger med andre ord metoden for sin studie med utgangspunkt i hva en ønsker å få svar på (Kvale og Brinkmann 2014). I min studie vil jeg se på saksbehandleres vurderinger, og velger derfor en kvalitativ studie.

Innenfor et hermeneutisk vitenskapssyn er det meningsfortolkning av det fenomenet som studeres som er det viktigste og få fatt på. Det kan stilles mange spørsmål til en tekst, og alle spørsmålene fører til ulike meninger i teksten (Kvale og Brinkmann 2014, 218). Det vil altså si at det aldri finnes en gyldig sannhet, men at en må fortolke meningen på grunnlag av egne og andres fordommer og konteksten som blir gitt. I følge hermeneutikken er det viktig at en formulerer det materialet en får så direkte som mulig. Å beskrive de argumentene som er

lagt til grunn og måten disse er innhentet på, vil være avgjørende for at leseren selv kan fortolke materialet på sin måte (Ibid., 219). Det er derfor viktig å være bevisst egne preferanser i materialet for å lese og analysere mest mulig åpent og direkte.

6.1. Den kvalitativ metoden

Mitt ønske med denne studien er å undersøke saksbehandleres vurderinger når det gjelder å plassere søsken utenfor hjemmet. Materialet jeg har samlet inn er ikke en sann virkelighet, men informantenes fortolkninger og meningssammenhenger. Jeg som forsker har også med mine spørsmål og oppfølgingsspørsmål, bidratt til hvordan materialet har blitt utformet (Kvale og Brinkmann 2014, 23). Utgangspunktet mitt vil være å tolke deres forståelse av søsken i barnevernet. Valget falt på et semi-strukturert intervju med saksbehandlere for å innhente mitt materiale. Det kvalitative forskningsintervjuet vil ha til hensikt å forstå saksbehandlerens vurderinger ut i fra deres egne perspektiver når det gjelder søskenplasseringer i barnevernet. I et intervju har man mulighet til å stille spørsmål og lytte til hva intervjudeltakerne selv forteller om sin egen livsverden, slik at man kan tolke og fortolke betydningen av deres opplevelser (ibid.).

6.2. Utvalgsriterier, rekruttering og gjennomføring av intervjuene

6.2.1. Hvem skulle jeg velge?

I forkant av intervjuprosessen måtte jeg finne deltakere som ville være med på mitt prosjekt. Jeg vurderte frem og tilbake hvordan jeg ville gjøre dette for å få det materialet jeg trengte. Jeg valgte til slutt å kontakte saksbehandlere i barnevernet, for å få deres syn på og utfordringer rundt søskenplasseringer.

Jeg ville intervju saksbehandlere som jobbet i kommuner utenfor Oslo. Grunnen til dette var at jeg tenkte det kunne være lettere å få kontakt og avtale et intervju, på grunnlag av at barneverntjenestene i Oslo har ekstremt høy trafikk, og mange saker på samme tid. Jeg vurderte at det da kunne bli vanskelig for disse

saksbehandlerne å prioritere dette, og få tid til intervjuer. Sannsynligheten for at barneverntjenesten ikke hadde blitt kontaktet av medstudenter om intervjuer var også en vurdering her. På den annen side tenkte jeg også på reisevei og tidsbruk i forhold til å utføre disse intervjuene. Jeg var i begynnelsen usikker på hvordan jeg skulle komme i kontakt med utvalget.

6.2.2. Å komme i kontakt

I første omgang skrev jeg en invitasjon til intervjudeltakelse med et informasjonsskriv, som omhandlet hva prosjektet mitt gikk ut på i korte trekk. Det var videre informasjon om deres rettigheter som intervjudeltakere og hvordan informasjonen deres skulle tas vare på under og etter utformingen av studien.

Jeg startet med å søke opp kontaktopplysninger til barneverntjenester utenfor Oslo, for deretter og sende mail til åtte av disse, med invitasjon og informasjonsskriv som vedlegg. Mailen ble sendt til ledere eller kontaktpersoner. I mailen ble det etterspurt saksbehandlere som ville være interessert i å delta i mitt prosjekt, og et ønske om at dette ble tatt videre til de som kunne vært interessert i å delta.

Samtidig som jeg kontaktet barneverntjenester på mail, snakket jeg med kollegaer og andre bekjente som kjente saksbehandlere i barneverntjenester utenfor Oslo. Jeg fikk dermed hjelp til kontaktetablering og informasjonslevering til to nye kommuner gjennom disse.

Det var en del barneverntjenester som ikke svarte på forespørselen på mail. Dette var noe jeg hadde tenkt på på forhånd. Jeg ringte dermed noen av disse, for å høre om de hadde mottatt mailen, og om prosjektet var av interesse. Det kom en del avslag på forespørselen min, både over mail og telefon. Grunner til avslag var både mangel på tid og manglende erfaring med å plassere søsken.

6.2.3. Intervjuguide

Intervjuene som er gjennomført er basert på en intervjuguide som er laget i forkant av intervjuene. Intervjuguiden er en slags liste over generelle spørsmål som skal besvares i løpet av intervjuet (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 137). Dette er et hjelpemiddel som hjelper meg som intervjuer med å få fatt i det jeg ønsker å analysere i studien. Intervjuguiden finnes som vedlegg to.

6.2.4. Utvalget

Jeg hadde i forkant bestemt meg for å ha et utvalg på fem til seks informanter. Dette for å få en bredde i analysen min, samtidig som det ikke skulle bli for mye å "bite over" med hensyn til tid og varighet når det kom til både transkribering og mengden datamateriale. Jeg ville først rekruttere dobbelt så mange informanter, i frykt for at det var mange som trakk seg i løpet av prosessen. Jeg forandret deretter mening om dette, etter en prat med min veileder. I denne samtalen ble jeg minnet på at dette også kunne være negativt, i forhold til at jeg ville hatt for mange informanter dersom ingen trakk seg.

Utvalget av intervjudeltakere ble seks saksbehandlere fordelt på tre kommuner. En av disse saksbehandlerne måtte dessverre trekke seg rett før intervjuet skulle finne sted, og antallet ble derfor fem intervjudeltakere fordelt på to kommuner. Intervjuene ble gjennomført desember 2015- januar 2016.

Saksbehandlerne som har deltatt i dette prosjektet har alle erfaring med søskenplasseringer. Enten om det er å plassere søsken sammen, eller i forhold til å skille søsken ved plassering. Det er ulikt hvor mye erfaring de forskjellige har. Spennet ligger på mellom ni og tretti år i barnevernet på saksbehandlerne jeg har snakket med. Noen har en bachelorgrad, mens noen også hadde en mastergrad. De fleste av intervjudeltakerne hadde i forkant jobbet som pedagogisk leder og/eller støttepedagog i barnehager eller som barnevernspedagog på skoler. Noen jobbet også nå i fosterhjemsteam, med oppfølging av fosterhjem.

6.2.5. Gjennomføring av intervjuene

Tid og sted for intervjuene ble avtalt med deltakerne og alle intervjuene ble gjennomført i perioden desember 2015 til januar 2016. Alle intervjuene ble gjennomført på deltakernes arbeidsplass der deltakerne hadde satt av tid til intervjuene. Ved et tilfelle ble et intervju utsatt på grunn av et hastemøte en av deltakerne måtte være med på, men ble gjennomført etter ny avtale.

I forkant av intervjuene hadde deltakerne lest informasjonsskrivet som var blitt sendt på mail. Jeg startet allikevel intervjuet med å fortelle kort hva prosjektet handlet om, og minnet deltakerne på at intervjuet ville bli tatt opp på lydopptak og at disse lydopptakene ble tatt godt hånd om, og at samtalen ville bli anonymisert. Det ble informert om at deltaker kunne stoppe meg og stille spørsmål gjennom hele intervjuet. Det ble også spurt om de hadde noen ytterligere spørsmål før vi startet.

Ett av intervjuene jeg gjennomførte ble et slags gruppeintervju, der jeg intervjuet to saksbehandlere fra samme barneverntjeneste samtidig. Dette var et ønske fra deltakerne, og var mest hensiktsmessig i forhold til tiden vi hadde til rådighet. Jeg var spent på hvordan dette intervjuet ville bli, og om det ble for mye støy og forstyrrelser på lydopptaket når jeg skulle analysere materialet. Bortsett fra et par ganger i løpet av lydopptaket, der det ble flyttet på noe på bordet eller lignende, var hele lydopptaket forståelig. Saksbehandlerne snakket ikke i munnen på hverandre, noe jeg var redd for kunne bli et problem. Fordelen med dette gruppeintervjuet var at saksbehandlerne kunne bruke hverandre til å huske saker de hadde hatt, og hvordan vurderingene her ble tatt. Saksbehandlerne var opptatt av at begge skulle få muligheten til å svare på spørsmål og komme med tanker, meninger og innspill. Det som kan ha vært noe negativt med dette intervjuet er at saksbehandlerne kanskje følte de måtte være enige med hverandre, eller at de ikke turte å formidle det de egentlig mente.

6.2.6. Forskningsetiske hensyn i rekrutteringsprosessen

Som nevnt tidligere hadde jeg på forhånd bestemt meg for å rekruttere dobbelt så mange intervjudeltakere som jeg hadde planlagt å intervju, med tanke på at en del ville trekke seg i løpet av prosessen. Det jeg ikke da hadde tenkt på var hensynet til deltakerne hvis det ikke var noen som trakk seg i løpet av prosessen. Hva skulle jeg da gjøre med de ekstra deltakerne? Det ville blitt for mange å intervju ti stykker, og ville ført til et enormt stort datamateriale. Men ville det vært etisk riktig å avskjære/avlyse halvparten av deltakerne etter at rekrutteringen var over? Jeg tenker dette ville blitt feil. Dette ble jeg klar over gjennom en samtale med min veileder, og bestemte meg dermed for kun og rekruttere det antallet jeg ville intervju. Etter at alle intervjuene var gjort, og transkribering og analyse var i gang tok jeg en vurdering om å prøve å få tak i et par intervjudeltakere ekstra, for en større variasjon. Jeg fikk dessverre ikke tak i noen flere før jeg selv følte tiden ble for knapp. Jeg tror likevel jeg fikk en god variasjon i saker og vurderinger. Ut i fra intervjumaterialet jeg har samlet inn er det blitt snakket om og formidlet vurderinger rundt 18 ulike saker saksbehandlerne har jobbet med.

Ettersom jeg fikk avslag fra noen barneverntjenester, samt ingen respons fra andre barneverntjenester, endte jeg opp med to deltakere fra en barneverntjeneste og tre deltakere fra en annen barneverntjeneste. Jeg kunne ønske og håpet på å klare å rekruttere en informant fra hver barneverntjeneste med tanke på variasjonen og sannsynligheten for at deltakerne ikke snakket om det samme. Det var noen saker i materialet som ble gjentatt av flere deltakere, men det ble allikevel en god variasjon. Det som kan være negativt med dette, er at jeg kun har tanker fra saksbehandlere innenfor to kommuner, og vil derfor ikke kunne generere resultatene mine til andre steder. Jeg er allikevel positivt overrasket over variasjonen, selv om jeg skulle ønske det var annerledes.

6.3. Transkribering av intervjuene

Etter at intervjuene ble gjennomført startet organisering og bearbeiding av det innsamlede datamaterialet (Dalen 2011, 55). Etter hvert intervju ble det skrevet

ned noen tanker og refleksjoner rundt intervjuet og møtet med deltakerne. Dette ble gjort for at jeg lettere skulle huske viktige tanker jeg hadde, når jeg gikk i gang med transkribering og analysen. Jeg tenkte også at jeg kunne lære noe av intervjuene jeg hadde hatt, og eventuelt gjøre forbedringer i forhold til neste intervju. Dette hjalp meg til å bevare den stemningen som var under intervjuet da jeg gikk i gang med å bearbeide dette.

Jeg har selv utført transkriberingen, noe som har gjort at jeg har blitt godt kjent med datamaterialet jeg har samlet inn, og videre jobbet med. Deltakernes beskrivelser og fortellinger har blitt gjengitt mest mulig direkte. Eventuelle dialekter har derimot blitt gjort om til bokmål, for konfidensialitetens skyld. Pauser i intervjuet er vist ved gjentakende punktum, mens lengre pauser er vist gjennom (tenkepause). Hvis jeg har hoppet over setninger i sitatene, viser jeg dette ved (...).

6.3.1. Forskningsetiske refleksjoner rundt transkripsjonene

Transkripsjon innebærer også etiske spørsmål om å beskytte konfidensialiteten både til intervjudeltakerne her, men også til andre samarbeidsparter som nevnes i intervjuet (Kvale og Brinkmann 2014, 195). Jeg har lagret opptakene og transkripsjonene trygt og jeg har hele veien bevisst valgt å skjule intervjupersonenes og samarbeidende instansers identitet.

For å anonymisere deltakerne er de beskrevet som *saksbehandler, SB*. eller *intervjudeltaker* både i transkripsjonen, og også i studien for øvrig. Personlig informasjon som navn, etnisitet eller andre personlige opplysninger om enten deltakerne eller barn og familier deltakerne har fortalt om er tatt bort eller gjort om. Barneverntjenesten deltakerne kommer fra er også ukjent for de som leser oppgaven, slik at ikke klienter eller deltakere skal bli gjenkjent.

6.4. Gjennomføring av analysen

En analyse går ut på å dele opp og dykke inn i deler av datamaterialet du har samlet inn, for å forstå og eventuelt finne et svar (Kvale og Brinkmann 2014,

201). Da jeg var ferdig med transkriberingen, gikk jeg inn i intervjuene- altså datamaterialet, for å finne og dra ut det som var av interesse og relevant for mitt prosjekt. Jeg tok utgangspunkt i en tematisk analyse. Måten jeg gjorde dette på var å lese igjennom materialet flere ganger, og sorterte ut de temaene eller problemstillingene jeg så gikk mye igjen i intervjuene. Deretter kategoriserte jeg disse temaene, for å få en oversikt over materialet jeg hadde. Her flyttet jeg inn alt som var relevant for de ulike kategoriene. Noen av kategoriene var for eksempel: *søsken, fosterhjem, tanker rundt plassering og vurderinger*.

Jeg fulgte ikke den tematiske analysemodellen slavisk. Jeg startet med å lese gjennom ett og ett intervju, hver enkelt del. Deretter gikk jeg litt på kryss og tvers av de ulike intervjuene. Jeg så på likheter og på forskjeller i intervjuene. Var det noe som skilte seg spesielt ut fra resten av materialet? Jeg så på helheten av materialet samlet og tilbake til deler av materialet igjen. Slik holdt jeg på gjennom hele analysearbeidet. I en hermeneutisk forståelse kan dette bli sett på som en del av den hermeneutiske sirkelen, eller en meningsfortolkning (Kvale og Brinkmann 2014, 216). Jeg leser materialet, fortolker og forstår og skaper deretter en mening ut av det jeg leser. For hver gang jeg leser materialet som deler og helhet kan jeg få en større forståelse, eller kanskje en ny og dypere forståelse av mening (ibid., 217).

Jeg har i min analyse benyttet meg av en form for meningskoding, der jeg forsøker å få tak i det som allerede ligger i teksten. Kodingen kan være enten begrepsstyrt eller datastyrt (Kvale og Brinkmann 2014, 209). Jeg har valgt å kombinere disse to. Dette gjorde jeg ved at jeg på forhånd av analysen utviklet noen kategorier eller koder jeg ville finne i teksten. Mens jeg leste igjennom materialet, fant jeg i tillegg noen nye kategorier/koder jeg mente var relevante for å svare på problemstillingen min. Ved å lage disse kategoriene på forhånd og mens jeg gjennomførte transkribering har det gjort det lettere for meg og sortere og sammenligne intervjuenes meningsinnhold mens jeg holdt på. Jeg laget en liste med noen spørsmål til datamaterialet mitt. Noen av disse spørsmålene lagde jeg på forhånd av prosessen, mens andre kom til underveis:

- Hvordan snakker saksbehandlerne om søsken og søskenplasseringer?
→ Hva blir sagt om biologi og tilknytning?
- Hva blir sagt om søskenrelasjoner?
- Hvordan beskriver saksbehandlerne vurderingsprosessen?
→ Utfordringer
- Hva tenker saksbehandlerne rundt søskensamvær og tilrettelegging av dette?
- Hvordan snakker saksbehandlerne om fosterforeldrene og fosterhjemmene?
- Hva baserer saksbehandlerne seg på, og hvordan begrunner de vurderingene de tar?

6.4.1. Refleksivitet

Som de fleste har, hadde også jeg noen egne tanker rundt temaet jeg ville forske på i forkant av mitt prosjekt. Vår egen forforståelse og våre fordommer kan være med å påvirke hvordan resultatet av vårt prosjekt blir. Det er viktig å ha med i tankene, både før man går i gang med intervjuer, og også, spesielt under analysen. Min egen forforståelse har altså innvirkning på hvordan og hvilke spørsmål jeg stiller til intervjudeltakerne. Ut i fra mine spørsmål, kan jeg få deltakerne til å snakke om de temaene jeg vil inn på, og min oppfølging av svarene er med på å bestemme samtalens retning. Datamaterialet er derfor forfattet i fellesskap med intervjudeltakeren (Kvale og Brinkmann 2014, 200).

Mine antakelser kan også være med på å påvirke hvordan jeg leser materialet jeg har samlet inn (Ibid., 218). Det blir ofte referert til hvilke briller du tar på deg når du leser. Det er derfor viktig å være bevisst sine egne forkunnskaper og fordommer i forkant av prosjektet. Er man det, kan det være lettere å legge sine egne antakelser til siden, og lytte og lese så åpent som mulig. Da er det også mulig å se ting fra ulike perspektiver, slik at man kan få et minst mulig verdifarget materiale. Analysen vil aldri bli "riktig" fordi jeg som forsker har med meg mine fortolkninger inn i datamaterialet. Analysen bør derfor forstås ut i fra sin egen referanseramme (Ibid., 217).

Innledningsvis beskrev jeg min hensikt med studien og mine tidligere antakelser på temaet søskenplasseringer. Det at jeg på forhånd hadde en antakelse om at alt for mange søsken ble skilt i fosterhjemsplasseringer, kan ha vært med meg inn i dette prosjektet, og formet noe av innholdet, ved måten jeg har stilt spørsmål og fulgt opp saksbehandlerne svar. Ved at jeg tok opp undersøkelsen til SOS-barnebyer, kan dette også ha påvirket intervjudeltakernes tanke om hva jeg på forhånd har tenkt, og deretter påvirket deres svar. Jeg kan også tenke meg at mitt forskningsspørsmål kan ha vært definerende eller begrensende for hvordan jeg har valgt å se på og analysere resultatene i materialet mitt, og hvilke spørsmål jeg har stilt i intervjuene.

7.0. Resultater

I denne delen av studien skal jeg presentere de resultatene jeg fant i mitt analysemateriale. Jeg har strukturert dette kapitlet ved å bruke ulike underkapitler med de temaene som kommer frem og som blir vektlagt i materialet. Det første jeg ser på er hvordan søsken blir betraktet av saksbehandlerne. Dette vil gi et grunnlag for å forstå hvordan saksbehandlerne forholder seg til vurderingene som blir tatt i disse sakene. Jeg vil videre gå igjennom de argumentene saksbehandlerne har både for å vurdere om søsken kan bo sammen, og de som kommer frem når de har besluttet at søsken ikke skal bo sammen. I den siste delen av dette kapitlet ser jeg på vurderingsprosessen og tiden etter plassering når det er besluttet at søsken ikke kan bo i samme fosterhjem.

Alle saksbehandlerne i denne studien var tydelige på at de først og fremst jobbet ut i fra at søsken skal vokse opp sammen. Det var dette som var utgangspunktet for arbeidet med de sakene der en familie hadde flere barn, og var tilknyttet barnevernet. Det som derimot viste seg i mine resultater var at det kunne være vanskelig å opprettholde dette ønsket om å ha søsken samlet, fordi det ikke var mulighet for det eller et ønske om noe bedre. Som en av saksbehandlerne sa, drøftet de aldri om søsken skulle bo sammen. Det de derimot drøftet, var de

sakene der de vurderte at det ikke var til barnets beste å bo sammen. Dette sammenfaller med det som kommer frem i retningslinjene til både barnekonvensjonen og barnevernloven, som er nevnt i både innledningen og i lovgrunnlaget i denne studien.

Materialet viser til både fortid, nåtid og fremtid. Dette kommer frem spesielt i vurderingene saksbehandlerne har tatt. Situasjonen søsknene har vært i før plassering, under plassering og etter plassering har ved flere tilfeller kommet frem i de sakene saksbehandlerne har fortalt. I flere av sakene er det fortalt at de ikke vet hvordan sakene hadde vært dersom de hadde vurdert annerledes, men at vurderingen de tok opplevdes å være det beste for barnet i den situasjonen de var i der og da.

7.1. Hva blir sett på som søsken i materialet?

Gjennomgående i materialet blir søsken beskrevet som barn i samme familie, og barn med en relasjon til hverandre. Det blir ikke skilt på om søsknene har samme mor og far eller om de er halv- eller stesøsken, så lenge barna har en tilknytning og relasjon til hverandre. En saksbehandler fortalte om en sak hun hadde hatt, der det var en mor som hadde fem barn med fire forskjellige menn. *Men jeg tenker nå uavhengig av det så er de søsken*, sa saksbehandleren. Det vi derimot kan se i forhold til dette med halv- og stesøsken, er at det ofte blir en utfordring i en situasjon der barn skal plasseres, i forhold til de juridiske rammene som barnevernet må jobbe innenfor. Noen søsken er ikke søsken gjennom biologien, og har dermed ofte en annen forelder som er kapabel til å ta vare på dem når den andre forelderen mister omsorgen. Selv om saksbehandler gjerne ville plassert barna sammen i et fosterhjem er det dermed ikke sikkert dette er mulig.

Relasjonen mellom barna er det som viser seg å være det saksbehandlerne tenker på som et søskenforhold. Som en saksbehandler sa, så er det *ikke noe viktig om et søskenpar har ulike fedre, så lenge barna bor sammen og har en relasjon*. Når relasjonen mellom barna ikke er til stede vil samplassering eller

tilrettelegging for kontakt ikke i like stor grad være med i vurderingen. En saksbehandler fortalte om en 12 år gammel gutt som hadde fem yngre halvbrødre som han ikke visste noe om. Bakgrunnen for dette ble beskrevet som at det var forsøkt samvær med den eldste av til sammen seks halvbrødre, og at gutten ikke tålte dette. Ved at saksbehandler beskrev samværet som noe gutten ikke tålte ble det videre beskrevet at halvbroren minnet gutten om far, som i guttens situasjon ikke var bra. I denne saken ble det derfor ikke tilrettelagt for kontakt med brødrene, og heller ikke tilrettelagt for at gutten fikk vite om brødrene. Guttene hadde ingen relasjon, og selv om de var betegnet som brødre gjennom samme far, spilte ikke dette noen rolle i denne saken. En annen saksbehandler definerte søsken som (...) *alle barn som blir født på samme tidsrom i en familie (...)*. Den samme saksbehandleren beskrev senere i intervjuet at halvsøsken også ble definert som søsken, og at de ble vektlagt like mye som biologiske søsken, hvis de bodde sammen før plassering.

I intervjuene ble alle barna definert som søsken. De barna som gjennom juridiske rammer er betegnet som halvsøsken, med en felles forelder, ble for eksempel beskrevet med: *"det eldste barnet hadde en annen far"*. I flere av intervjuene så jeg derimot forskjeller fra når saksbehandler snakket om halvsøsken med felles mor og de med felles far. Som regel var det mer tilrettelagt for kontakt mellom søsknene, eller at de oftere var plassert sammen, når barna hadde felles mor. Dette kunne vi for eksempel se i eksempelet med gutten jeg nevnte ovenfor. Det viste seg at i de fleste sakene der dette var tilfelle, hadde søsken av barn med felles mor oftere bodd sammen på forhånd av plasseringen enn når det kom til barn med felles far. Hvis vi ser disse resultatene opp imot dagens samfunnsendringer, kan vi også her se at relasjon og tilknytning virker å være viktigere enn biologi i definisjonen av søsken, samt barnevernets opplevelse av hva søsken er for hverandre. Dette sammenfaller i stor grad med tendensene som blir trukket frem i samfunnsendringene i kapittel to.

7.2. Hvilke argumenter bruker saksbehandlerne for at søsken skal plasseres sammen?

I gjennomgangen av materialet kommer det frem en del argumenter og tanker fra saksbehandlerne som handler om hvorfor de velger å plassere søsken sammen, og hva som er positivt med en samplassering. Særlig tre argumenter var fremtredende i alle intervjuene som er gjort knyttet til denne studien, argumentene er henholdsvis; *alder, kontinuitet og trygghet* samt *Et grunnlag for relasjon gjennom livet*. Disse tre argumentene er presentert, og ytterligere utdypet, som egne delkapitler videre i innværende kapittel.

7.2.1. Alder

Først og fremst kom det tydelig frem, knyttet til aldersargumentet, at det er enklere å plassere små barn sammen. Grunnen til dette beskriver saksbehandlerne som at små barn har lettere for å knytte seg til nye omsorgspersoner, og at de gjerne ikke har levd så lenge i omsorgssvikten slik at de ikke har utviklet så store vansker enda. Vi kan se en sammenheng mellom det saksbehandlerne sier, og det som blir beskrevet i kapittel fire. En saksbehandler forteller videre at fosterhjemmene gjerne vil ha de små, søte barna som er mindre krevende og som de kan få en mer foreldre-barn følelse for, og forhold til. Hun forteller at dette kan bli sett på som en *biologisk følelse*. At fosterforeldrene vil se på barna som sine egne, som de kan oppdra og bidra til å forme. I alle intervjuene kommer det frem at disse små barna uten nevneverdige problemer er en selvfølge for saksbehandlerne å plassere sammen, og at de gjerne ikke gjennomfører noen ytterligere vurdering knyttet til samplassering av disse små barna. Senere i studien kan vi imidlertid se at det likevel kan være en utfordring med plassering av små barn med søsken.

I tilfeller knyttet til store søskenflokker, er alder også et fremtredende argument i vurderingene saksbehandlerne gjør i forhold til plassering av søsken i flere ulike hjem. Det flere av saksbehandlerne beskriver, er at de ofte ender opp med å plassere de barna som er tette i alder sammen. En beskriver for eksempel en sak der det var fire søsken som skulle plasseres i fosterhjem. Grunnen til at

søsknene blir skilt var ingen annen enn at det ikke fantes et fosterhjem som kunne ta alle fire barna. Hun beskrev at de i dette tilfellet plasserte de to eldste guttene, som var tette i alder sammen. De to yngste barna som også var tette i alder ble plassert sammen i et annet hjem. Saksbehandleren sa de også kunne plassert annerledes, men at det var mest naturlig med å skille på denne måten, og at de to eldste barna var den "beste matchen".

7.2.2. Kontinuitet og trygghet

Kontinuitet og trygghet var begreper som gikk igjen i alle intervjuene, som faktorer som gjorde at søsken var plassert sammen. En saksbehandler beskrev at det var viktig med en kontinuitet og en følelse av slektstilhørighet for barn som blir flyttet i fosterhjem. Når barn flytter ut av hjemmet der de føler en trygghet og tilhørighet, til et nytt hjem, vil det miste en del av kontinuiteten i livet sitt. Ved at søsken kan fortsette å bo sammen i et fosterhjem, har barna fortsatt noe av kontinuiteten igjen, mente saksbehandleren. Saksbehandler sier også at samplassering vil bidra til at barn føler en slektstilhørighet. *De er to! (...)*. Det er mer fremtredende å føle på ensomhet og å ikke ha noen tilhørighet, når barn blir plassert alene i fosterhjem, forteller saksbehandleren. Det som videre var viktig for denne saksbehandleren var at

For mange søsken vil god kontakt, og den tilhørigheten som etableres i barndommen, føre til nær relasjon i voksen alder. Søskenkontakt kan være en viktig beskyttelsesfaktor.

Vi ser her at relasjoner blir fremtredende. Det er relasjonen mellom søsken som er avgjørende, og som er viktig at man bidrar til å støtte og utvikle. Når søsken blir plassert i samme hjem kan relasjonen bygges opp, og bli en stor ressurs og større for barna i voksen alder.

En annen saksbehandler sa at det som var viktigst for et barn var trygghet. Biologien spilte ikke så mye rolle. Saksbehandleren relaterte til biologien i forhold til foreldre, men også til søsken. Om søsken var hel- eller halvsøsken var

ikke viktig, så lenge barna hadde en trygg og god relasjon. Dersom søsken var en ressurs for hverandre, var de trygge og støttende for hverandre. En annen saksbehandler beskrev at en trygg relasjon var viktig for å klare å utvikle nye relasjoner. Det å ha evne til å utvikle relasjoner til andre mennesker mente saksbehandleren var en grunnpilar for å klare et voksenliv. Hvis søsken hadde denne rollen for hverandre og kunne være en støtte for hverandre i en utrygg omsorgssituasjon, ville dette være en ressurs for barna senere i livet. Hun sier videre at *i relasjonen må man utvikle en evne til å stå imot vonde følelser*. I en trygg relasjon med en søster eller bror kan barna øve på ting, som sosialisering, konflikthåndtering og å dele. Det saksbehandler sier her, står i samsvar med det som ble beskrevet i kapittel to, som omhandlet søsken.

En tredje saksbehandler beskriver en søskenplassering hun har erfaring med der barna har hatt støtte av hverandres trygghet. Hun forteller at det eldste barnet har skapt en trygghet for den yngste, slik at den yngste etter hvert har turt å åpne seg både i behandling og i fosterhjemmet. Tryggheten fra den eldste har kommet av at hun har passet på lillesøsteren sin og stått opp for henne for eksempel på skolen, når hun har blitt ertet. (...) *for hun kan godt erte henne selv, men ikke snakk om at noen andre skal komme å erte henne!* (...). Saksbehandler forteller videre at denne tryggheten lillesøster har fått av storesøster har gjort at hun forteller om sin hjemmesituasjon og hva søstrene har opplevd. Det at den yngste forteller, skaper igjen en trygghet for den eldste om at det er lov, og trygt å fortelle. Saksbehandler beskrev at den eldste derimot trengte et par uker på seg etter at lillesøster har fortalt, på å bekrefte denne historien. Lillesøster kunne blant annet fortelle at *mamma stengte oss inne i kjelleren, og det er derfor vi er mørkeredde*.

Saksbehandleren forteller i denne historien at barna er en trygghet for hverandre på skolen. Hun beskriver at barn i barnevernet ofte har mange flyttinger og skolebytter. Dette trenger ikke komme av at barna har blitt flyttet mye rundt i systemet etter barnevernet kom inn i bildet, men at disse familien ofte flytter flere ganger enn en familie som ikke har eller har hatt kontakt med barnevernet. Ut ifra det saksbehandler forteller her kan søsken være en ressurs

for hverandre i møtet med en utrygg situasjon som et nytt hjem og nye skoler. Det at barn har noen snakke med, som vet hvordan den andre har hatt det kan være en trygghet i seg selv.

At søsken er en trygghet i seg selv er noe som kommer frem flere ganger i materialet. Søsken er ofte lojale mot hverandre, sier en saksbehandler. Hun beskriver at dette kan være en fin ting i mange tilfeller. Det at *søsken hjelper hverandre med ting, de forstår hverandre og har ofte en spesiell omsorg for hverandre*. At søsken hjelper hverandre, kan stå i samsvar med det at de lærer hverandre det de kan, og de får øvd på egenskaper de får bruk for senere i livet. Det at barna forstår hverandre kommer av at søsken ofte har levd under de samme forholdene, og vet hva den andre har gått igjennom. At barna kan bekrefte hverandres historier, både for hverandre og for andre når den tid kommer er en viktig del av prosessen barn må gjennom, både for å bearbeide det vonde som har skjedd, og for å kunne utvikle en støtte der de tør og vil knytte seg til nye omsorgspersoner. Lojaliteten må derimot ikke være for sterk mellom søsknene, sier en annen saksbehandler. At den eldste tar på seg ansvar og støyten for den yngste, slik at den yngste skal slippe unna konsekvenser og represalier, er ikke noe positivt. Da er det opp til saksbehandler og fosterhjem og jobbe for å ta fra barnet dette ansvaret, beskriver saksbehandleren.

7.2.3. Et grunnlag for relasjon gjennom livet

Gjentatte ganger i materialet kom det frem en enighet om at søsken som blir plassert i samme fosterhjem, kan oppleve noe de ofte ikke har opplevd da de bodde hjemme hos sine biologiske foreldre. Slike opplevelser kan for eksempel være at barna ble behandlet tilnærmet likt, og at begge barna fikk den oppmerksomheten og oppfølgingen de trengte å få. En saksbehandler sa:

(...) Det er nok en verdi og på en måte se at fosterforeldrene er glad i søsteren din, som ingen har vært glad i noen gang. Som alle har sagt at har vært stygg og fæl og ekkel (...). Det andre barnet har jo sikkert også sett en verdi i søsteren sin.

Denne saksbehandleren fortalte, i forhold til uthevet sitat, om to søstre som hadde to vidt forskjellige opplevelser av sin tidligere omsorgssituasjon. Det ene barnet hadde fått all oppmerksomheten, mens det andre barnet nesten ikke hadde fått noe. Dette barnet var sett på som en slags syndebukk i familien, og fått all kjeft og straff hjemme. Den yngste jenta derimot, hadde fått masse omsorg og kjærlighet. Saksbehandleren beskriver det som en verdi at jentene får bo sammen i en omsorgsbasis som ser begge barna like mye, selv om dette hadde vært en vanskelig oppgave i dette tilfellet. Fosterhjemmet måtte her gi barnet som var vant til masse omsorg og kjærlighet, litt mindre, slik at også søsteren kunne få denne omsorgen. Dette hadde vært vanskelig for den yngste jenta, som plutselig måtte dele oppmerksomhet med søsteren. Etter en stund hadde lillesøster regulert seg, og virket mer tilfreds, mens storesøsteren blomstret ifølge saksbehandler. Hun mente at denne likebehandlingen hadde bidratt til dette, og at det var viktig for lillesøster å se at også søsteren betydde noe, og at noen var glad i henne også.

7.3. Hvilke argumenter bruker saksbehandlerne for at søsken ikke skal plasseres sammen?

Som nevnt tidligere, er saksbehandlerenes ønske alltid at søsken skal vokse opp sammen. Det er derimot ikke alltid mulig å gjennomføre dette, grunnet ulike faktorer. Jeg vil her presentere hvilke argumenter saksbehandlerne har for at de velger å *ikke* plassere søsken sammen. I noen tilfeller blir samme argument brukt i både vurderingen om å plassere sammen, og vurderingene som blir tatt når det er en tanke om å skille søsken. Ut i fra dette kan vi se hvor komplekse saker gjerne er, og at saksbehandlerne ofte må bruke skjønnsmessige vurderinger i beslutningsprosessen. Det var spesielt fem argumenter som ble trukket frem i intervjumaterialet i forhold til å skille søsken ved plassering. Dette var henholdsvis: *Utrygghet i søskenrelasjonen, størrelse på søskenflokk og mangel på fosterhjem, utfordringer når barna ikke har samme foreldre, barns ulike behov og behov for oppfølging, samt aldersforskjell*. Disse argumentene er presentert, og ytterligere utdypet, som egne delkapitler videre i innværende kapittel.

7.3.1. Utrygghet i søskenrelasjonen

Saksbehandleren som, som jeg nevnte tidligere, mente at søsken var en trygghet og ressurs for hverandre, mente også at søsken i noen tilfeller også kunne representere en utrygghet for hverandre. Ved at barn bor sammen med søsken som representerer en utrygghet i livet deres, vil man ta bort barnets mulighet til *lek, utvikling med jevnaldrende, evnen til å søke trøst og til å etablere ny tilknytning*. Denne utryggheten, ble i flere intervjuer beskrevet som søsken som hadde en negativ påvirkning på hverandre. Dette kunne vises ved for eksempel mye krangling og konflikter, når et eller flere av søsknene har store utfordringer, slik at det går ut over de andre søsknenes omsorg og oppmerksomhet. En annen negativ påvirkning vil være når søsknene ikke gir hverandre trygghet til og mulighet til å knytte seg til fosterforeldrene. En saksbehandler sier at om et eller flere av søsknene har vært veldig krevende, har ofte søskenrelasjonen vært vanskelig og dårlig fra start. Grunnen til dette kunne være at det eller de barna som ble nedprioritert, følte på dette og la skylden på det barnet som krevde mye. Saksbehandleren beskrev at i slike tilfeller kunne hun være i tvil på om det var til det beste for søsknene å plasseres sammen.

7.3.2. Størrelse på søskenflokk og mangel på fosterhjem

I datamaterialet mitt kommer det tydelig frem at størrelsen på søskenflokk har mye å si på om barna blir plassert sammen eller splittet ved en plassering. Størrelsen på søskenflokk var ett av to argumenter som ble snakket mye om av alle saksbehandlerne i materialet. Hvis det har vært et søskenpar på to barn har barna for det meste blitt plassert sammen, om det ikke har vært store individuelle behov, eller at barna har vært en trussel for hverandre. En informant beskriver at alle søskenflokkene de har skilt på sitt kontor, har vært tre eller flere barn. De har sjeldent skilt to søsken. Størrelsen på søskenflokk vil altså være en stor utfordring i forhold til å plassere barn i fosterhjem. Det blir beskrevet at jo flere barn det er i familien, jo større utfordringer er det å plassere barna sammen. Dette samsvarer med det som ble beskrevet i kapittel fire.

Grunnen til at større søskenflokker blir skilt, ble problematisert ved at det ikke fantes fosterhjem som kunne eller ville ta flere barn. Saksbehandlerne var samstemte da de fortalte at fosterhjem gjerne ville ha ett barn, og om de tok søsken var dette gjerne ikke flere enn to. Dette samsvarer også med forskningen gjort av NOVA, presentert i temaets relevans i denne studien. Det viser seg altså at det blir vanskelig å holde søsken samlet, når det er mange familier med flere enn ett eller to barn, og få fosterhjem som er villige til å ta hånd om flere enn ett eller to barn. Det blir forklart at denne problemstillingen utgjør en stor del av de barna som blir plassert i hvert sine hjem.

Saksbehandlerne i mitt materiale fikk spørsmål om hvordan de så på undersøkelsen som var utført av SOS-barnebyer, nevnt i innledningen av denne studien, der det ble vist at seks av ti søsken ble skilt ved plassering i fosterhjemmet. Spørsmålet ble stilt fordi jeg var nysgjerrig på om disse tallene samsvarte med det saksbehandlerne selv erfarte fra egen arbeidsplass. Noen av informantene var overrasket over at tallet var så høyt, og klarte ikke å relatere seg til dette tallet i forhold til egen arbeidsplass. De mente dette kunne være mer relevant i store byer, som Oslo, der det kanskje var større familier eller flere familiekonstellasjoner. At minoritetsfamilier gjerne har flere barn kom også opp som en forklaring, og at antallet minoritetsfamilier var større i de store byene, enn litt mer *ut på landet*, som en av saksbehandlerne beskrev. En saksbehandler var ikke overrasket over tallet i det hele tatt, og mente det stemte bra i forhold til sine egne erfaringer med søskenplasseringer. Saksbehandleren var enig med de andre, i forhold til faktorer som spiller inn. En annen grunn denne saksbehandleren nevnte, var at tidsbruken barnevernet brukte på å komme frem til en omsorgsovertakelse, gjorde at barna hadde bodd så lenge i hjemmet, at de var så *skadet når de blir plassert*. I forhold til dette ble det beskrevet at jo mer skadet ett eller flere av barna var på plasseringstidspunkt ville det bli mindre sannsynlig at søsken ble plassert i samme fosterhjem. Dette kommer også igjen i kapittel fem, der jeg beskriver at barnevernet har tidsfrister i forhold til innhenting av informasjon, og på å fatte et vedtak. Dette kommer frem i barnevernlovens § 6-9.

7.3.3. utfordringer når barna ikke har felles foreldre

Det andre argumentet som kom tydelig frem i materialet når saksbehandlerne problematiserte samplussing av søsken, var i de tilfellene der barna ikke var biologisk beslektet med to felles foreldre. Saksbehandlerne fortalte at de til tider ønsket å plassere søsken sammen, selv om de kun hadde én felles forelder. De beskrev videre at dette ikke var så lett grunnet den andre forelderens juridiske rettigheter. Dette gjaldt også stesøsken.

En av saksbehandlerne i materialet trakk frem en sak der barna ikke ble plassert sammen. Saksbehandleren beskrev derimot at hun hadde et ønske om at søsknene skulle bli plassert sammen, men at dette ikke var mulig. Saken handlet om tre søsken. En gutt og to yngre jenter. Gutten hadde en annen far enn jentene. Barna var altså halvsøsken. Alle tre bodde sammen, med jentenes felles mor og far. Under omsorgsovertakelsen ble jentene plassert i fosterhjem. Etersom gutten hadde en biologisk far som var *kapabel* til å ta vare på sønnen sin, ble gutten plassert der. Fosterhjemmet til jentene ble av saksbehandler beskrevet som et *godt fungerende, og et fantastisk fosterhjem*. Saksbehandler ønsket veldig at gutten skulle flytte i det samme fosterhjemmet, for å få det samme utgangspunktet som det søstrene fikk. Dette ønsket kom også igjen i et annet intervju, der det ble beskrevet en annen lignende sak. I sakene saksbehandlerne presenterte, var det ikke opp til barnevernet og saksbehandler hvordan denne plasseringen ble. Her var det en biologisk far inne i bildet som var kompetent til å være forelder til sitt barn. Et ønske barnevernet har for at barna skal få samme oppfølging og en god oppvekst er der allikevel. Saksbehandlerne snakket lenge om dette ønsket. Den første av de to veide dette litt frem og tilbake, og besluttet at det på den annen side likevel kunne være til det beste for gutten å komme til sin far. Vi kan i denne sammenhengen se at biologien kan sette en stopper for å plassere søsken i samme hjem, selv om saksbehandlerne selv er opptatt av søskens relasjon og tilknytning.

7.3.4. Barns ulike behov og behov for oppfølging

Det at barn gjerne har ulike behov kom opp som en begrunnelse for å skille søsken ved en plassering. Når barna hadde så store individuelle behov at det ville gå på bekostning av det andre barnet, kunne det i mange sammenhenger være bedre å plassere barna i hvert sitt fosterhjem, ble det sagt i flere av intervjuene. *De individuelle behovene må i alle fall være en del av vurderingen*, var det en av saksbehandlerne som sa.

Er det ikke viktigere da, at ungene får dekket sine behov fremfor at de absolutt skal bo sammen med et søsken som gjør at det får et dårligere omsorgstilbud?

Gjennomgående i materialet sier de fleste informantene at fordelene med å plassere barn i forskjellige fosterhjem er at barnet får den fulle oppmerksomheten av fosterforeldrene, og fosterforeldrene har mulighet til å dekke barnets ulike behov. En informant beskriver også sin bekymring for å plassere søsken sammen, om ett eller flere av dem har en krevende atferd. Dette fordi hun er redd for at det kan gå for mye ut over det/de andre søsknene. Dette kan, som en saksbehandler forteller, bidra til at det oppstår mye konflikter i fosterhjemmet. Konfliktene kan, som en annen saksbehandler sier, gjøre at barna ikke får rom for utvikling i fosterhjemmet, og hindrer barna å knytte seg til fosterforeldrene. Saksbehandleren sier videre at dette kan føre til et brudd i fosterhjemmet, noe de absolutt ikke ønsker skal skje, og at det derfor kan være et argument for å skille søsken ved en plassering.

En saksbehandler beskrev en sak med fire barn, der de tre eldste guttene satt sammen når de fikk beskjeden om at de skulle flytte i fosterhjem. Eksempelen, mener saksbehandler, viser en situasjon der den yngste av disse tre ikke fikk rom til å føle det han følte. Gutten ble begrenset av sine eldre brødre, som saksbehandler sier vil være uheldig for barn i lengden.

(...) da holdt de to eldste han nede, han på 5 år da. Han satt og var veldig trist og lei seg så lenge de to eldste var der, men så ble de to eldste faktisk

båret ut av noen når de skulle reise. Og da liksom, letta hele gutten. Han fikk lov til å faktisk være letta fordi han skulle bort fra det han hadde vokst opp i.

Flere av saksbehandlerne i materialet har vært inne på at konfliktene som oppstår mellom søsken ikke er noe bra for barna. Som de påpeker er ikke dette *vanlige søskenkrangler, men på et mye høyere plan*. Det blir videre beskrevet av ulike saksbehandlere at konfliktene ødelegger søskenrelasjonen, og kan føre til at søsken ikke vil ha glede av hverandre som voksne, fordi så mye av barndommen har blitt ødelagt av dette, ved at søsknene ikke har noen gode minner og se tilbake på. Mange av konfliktene oppstår i dette materialet ved at søsken har tatt hver sin side av foreldrenes konflikt, og ført denne konflikten videre mellom seg. For et fosterhjem, forklarer en saksbehandler, er det krevende og jobbe med søskenrelasjonen i fosterhjemmet når barna er så preget av konflikten, og påvirker hverandre negativt.

Aldersforskjell

Søskens aldersforskjell blir i flere intervjuer beskrevet som en faktor som spiller inn når det er snakk om barns ulike behov. En saksbehandler sier at jo yngre barn er, jo færre vansker har det utviklet på bakgrunn av omsorgssvikten. *Barnet vil derfor ikke ha så store individuelle behov enda*. Saksbehandleren får støtte fra de andre i dette. Flere av saksbehandlerne sier at det på grunnlag av lover og retningslinjer i barnevernet, er viktig å dokumentere masse og prøve ulike hjelpetiltak i hjemmet før barnevernet kan fremme sak for fylkesnemnda.

Når det kommer til alder på søsken, i forhold til når barn blir plassert sammen i fosterhjem eller ikke, viser det seg gjennom materialet at søsken blir plassert sammen sjeldnere når det er eldre barn. En saksbehandler beskrev det som vanskeligere etter barna kom i skolealder. *Fra de er rundt 10 år gamle*. Her kommer vi tilbake til at barna får større individuelle behov og blir krevende når de blir eldre, som fører til at fosterhjem ikke klarer å håndtere flere, eller at søsken blir flyttet inn i ulike instanser. Det at små barn raskere knytter seg til

fosterforeldrene, og at fosterforeldrene syns det er lettere å ta vare på søsken når de kommer som små ser vi går igjen flere ganger. En annen saksbehandler beskriver derimot at det til tider kan være lettere å skille små barn ved en plassering, når de enda ikke har etablert en for sterk tilknytning. At små barn trenger trygge og stabile vilkår kan være en variabel for at små barn blir plassert alene i fosterhjem. I følge statistikk og forskning, har fosterhjemmene en større sjanse for å sprekke når det er flere barn i hjemmet. For å hindre en sprekk kan derfor saksbehandlerne vurdere at det er bedre for barnet med kontinuitet og stabilitet i fosterhjemmet. En saksbehandler beskrev en sak med tre små barn i et beredskapshjem, der yngste kun var seks måneder. Når barna skulle videre til et fosterhjem, ble det yngste barnet værende igjen i beredskapshjemmet. Dette ble begrunnet med barnets behov for stabilitet i hjemmet, noe som i denne saken ble prioritert før kontinuiteten med søsknene.

De eldre barna har gjerne større individuelle behov. Flere av saksbehandlerne beskrev at de ofte lurte på om barna får dekket sine behov på en god nok måte hvis de blir plassert sammen. Og om dette eventuelt skal gå på bekostning av søskenrelasjonen? Det blir gjerne beskrevet som vanskelig når det er ett av barna som har store behov og har store utfordringer. Skal det da gå utover det andre barnet ved å risikere at det får mindre omsorg og oppmerksomhet fordi det andre barnet krever så mye av fosterforeldrene?

7.4. Vurderingsprosessen

I denne delen av analysen, ser jeg på hvordan saksbehandlerne i mitt materiale har vurdert ulike saker, og hvordan de har kommet frem til den beslutningen de beskriver i materialet. Det har vært ulike faktorer i vurderingene som blir tatt. Det som viser seg å være problematisk i forhold til beslutningene er at sakene barnevernet mottar er så komplekse, og med lite forskningsresultater å lene seg på, og generelt lite teori på søskenplasseringer, kan det være vanskelig å vite hva som vil være det beste for barna.

7.4.1. Saksbehandlers vurderinger

En saksbehandler forteller at de ikke alltid har noen alternativer som er bedre enn å splitte søsken ved en plassering, hvis det ikke finnes fosterhjem som kan ta alle. Saksbehandleren beskriver en *beste løsning*. Det viser seg at saksbehandlere kan stå i et valg mellom to onder, og må drøfte frem og tilbake hva som vil være det beste alternativet. Det kan vi se samsvarer med det som ble beskrevet i kapittel fem, der Hyrve (2005, 80) beskriver det mest tilfredsstillende alternativet. Eksempelet denne saksbehandleren kom med, var da det måtte besluttes hvor barna skulle bo, når det var en søskenflokk på fire barn. Barna ble skilt på grunnlag av størrelsen, og ikke noe annet. Saksbehandler beskriver at beslutningen om å skille søsknene i to forskjellige hjem, ville være et bedre alternativ enn at alle fire skulle vokse opp på en institusjon, selv om de da kunne vært sammen. *Og skulle en toåring vokse opp i en institusjon? Det er feil for meg*, sier saksbehandleren.

Vurderingsprosessen blir beskrevet som en prosess der de samler seg på kontoret og drøfter. En saksbehandler forteller at de da har med lederne og/eller sjefen på kontoret, og kanskje også flere i drøftingsprosessen. Hun beskriver at de aldri er alene om en beslutning. Videre beskriver saksbehandleren at hun aldri har opplevd at det har endt med en beslutning de har vært uenige om på kontoret. De ender til slutt opp med noe alle på kontoret tenker er det beste for den saken. Hyrve (2005, 78) beskriver at påvirkning fra kollegaer og ledere kan gjøre noe med utfallet av en sak, som jeg nevnte i kapittel fem. En annen saksbehandler beskriver også hvordan de vurderer på kontoret. Hun beskriver saksbehandlere som bærere av ulike vurderingsredskaper, som de må bruke i arbeidet for å komme frem til en best mulig beslutning i den enkelte sak. Hun sier at når de skal vurdere hvordan relasjonen mellom søsken kan være fremmende eller hemmende, må de alltid bruke *skjønnsvurderinger*, *praktiske vurderinger* og *individuelle vurderinger*. Som saksbehandler sier kan det være godt for ett barn å være sammen med søsknene, men for det andre eller tredje barnet er kanskje ikke dette heldig.

I flere av intervjuene blir det beskrevet at det ved noen tilfeller kan hjelpe saksbehandlerne i deres vurdering om videre plassering, og plassere søsken i et beredskapshjem. En saksbehandler sier at dette kan bidra til å se hvordan søsken fungerer sammen, ved hjelp av beredskapshjemmets observasjoner og erfaringer. Er det store individuelle behov eller at søsken begrenser hverandres utvikling eller tilknytning til beredskapshjemmet blir dette stort sett oppdaget her.

Barns medvirkning

I materialet kom det frem flere ganger at saksbehandlerne prøver å snakke med barna i de sakene de var parter, og også i sakene der det vurderes hvordan søsken skal plasseres når de ikke kan bo hjemme. Det er viktig for saksbehandlerne å la barna få medvirkning i sakene som omhandler dem, og at de skal få uttale seg om sine søsken; om de vil bo med søsken eller ikke, eller om de vil ha kontakt etter en plassering. En saksbehandler sa at det er saksbehandlernes ansvar å spørre barna om dette med søsken, og gi barna medvirkning i sin egen sak. Vi kan se at i materialet er barns medvirkning viktig i arbeidet. Dette samsvarer med det som kommer frem i barnekonvensjonen, barneloven og barnevernloven (nevnt i kapittel tre). For saksbehandlerne var det ikke forskjell på om det var biologiske søsken eller halvsøsken, så lenge det var noen barnet ville ha kontakt med. En av saksbehandlerne problematiserer dette videre med at medvirkningen kan være vanskelig når barna gjerne ønsker kontakt med søsken som saksbehandler mener ikke er til deres beste, og noe som vil bidra til å hemme barnet i deres utvikling.

En annen saksbehandler sier at man så langt det lar seg gjøre, prøver å involvere barna i beslutninger, men at saksbehandler kan ha tanker rundt barnas atferd og behov som gjør at barna ikke blir plassert sammen i fosterhjem, selv om det er det barna ønsker. En saksbehandler beskriver sin skepsis til hvor mye medvirkning barna skal ha, selv om det på en måte er veldig viktig.

Jeg tenker at fosterbarn er barn som... De må ha meninger om store og viktige ting i livet sitt. Man spør jo ikke andre barn om de samme tingene.

Denne saksbehandleren beskriver at hun synes det er viktig at barna skal bli hørt, men at det ikke må gå på bekostning av barnas trygghet og helse. Hun mener barn ofte får reaksjoner på alle spørsmålene de får. *Det er jo så vanskelige spørsmål.* Hun sier videre at mange av de spørsmålene barna får er spørsmål ikke en voksen har forutsetninger for å svare på en gang. Eksempler på spørsmål beskriver saksbehandler som "Hvor ofte vil du se mamma og pappa?" eller "Hvor mye vil du se søsteren din?". I følge saksbehandleren så opplever de barn som klarer å fortelle at de faktisk ikke har lyst til å møte søsknene sine, og da er det viktig å ta barnet på alvor.

En annen saksbehandler i materialet forteller at det ikke er noen retningslinjer for hvordan de jobber med søskenplasseringer. For henne er det viktig å ha barna med i prosessen, men ikke på den måten at de føler for mye ansvar. Det som beskrives som viktig er å informere om og gi de en forståelse av lovverket og hvorfor ting er som de er.

Vi bruker "Mitt liv". Det er en perm, som skaper en rød tråd i barnets liv. Med flyttinger, med hvem som er familie, med andre ting... som de ikke jobber med selv. (...) og veldig mange av barna er glad i den delen "Når får du bestemme ting?". Det er en oversikt, ikke sant. Sånn- når du er 7 får du lov til å bestemme sånn og sånn.

I beskrivelsen til denne saksbehandleren, trekkes arbeidet hun og de på hennes kontor gjør i forhold til barn og deres medvirkning i saker som omhandler dem, inn. Det at barna får informasjon og mulighet til å forstå hva som skjer i saken sin og hvorfor det skjer er en måte for barnet å medvirke på. Ved at barn har den informasjonen de trenger, både om saken sin og prosess og lovverk, selvfølgelig ut ifra barnets alder og forutsetninger- så hjelper det til at barnet kan forstå, og også være med i prosessen gjennom dette. Saksbehandler beskriver "Mitt liv" som en perm med informasjon tilrettelagt for barn. I denne permten står lover og

rettigheter til barn, og hvilke lover og retningslinjer barnevernet jobber etter. For eksempel nevner hun barnets rettighet til å medvirke og uttale seg ut ifra alder og modenhet, som for eksempel står i barnekonvensjonens artikkel 12 og bvl. §6-3.

7.4.2. Kompleksitet i sakene

Som det er nevnt flere ganger i denne studien, er barnevernssaker gjerne store og komplekse. Alle sakene er ulike, og det er gjerne ikke bare ett problem som skal løses. For at det i det hele tatt skal føre til en omsorgsovertakelse, har det stort sett vært prøvd veldig mange tiltak i hjemmet først, hvis ikke det har vært en svært akutt sak, der barna ble tatt rett ut av hjemmet. Barna kan derfor slite med mye forskjellig på bakgrunn av deres tidligere erfaringer og opplevelser. Omsorgssituasjonen barna har levd i, kan også ha preget relasjonen mellom søsken, både på godt og på vondt.

En saksbehandler beskrev en sak der det var en familie med tre søsken som ble skilt ved plassering. Der kom ett barn i ett fosterhjem, mens de to yngste barna kom i et annet fosterhjem sammen. Her var det også flere faktorer som spilte inn i det som til slutt ble en beslutning om å skille søsknene. Saksbehandleren startet med å fortelle litt om barna. Dette var to gutter og en jente som var henholdsvis 8, 6 og 4 år gamle. Den eldste gutten hadde hatt mye ansvar for småsøsknene sine. Vurderingen gikk ut på at denne gutten skulle få slippe alt det ansvaret han hadde påtatt seg ovenfor de små. Med et så stort ansvar for egne søsken ville barnet bli hindret i sin egen utvikling, mente saksbehandleren. Barnet ville også gå glipp av å være et barn fordi det påtok seg en voksenrolle ovenfor de andre. Dette er et ansvar små barn ikke skal trenge å ha, beskrev hun. En saksbehandler beskrev disse rollene som *uheldige*.

Det var også andre faktorer som spilte inn i beslutningsprosessen i denne saken. Det at det var tre barn var en stor del av vurderingen i seg selv, beskrev saksbehandleren. Som nevnt flere ganger i studien, er det vanskelig å finne fosterhjem som vil ta flere enn to søsken. Dette samsvarer igjen med

undersøkelsen til NOVA, beskrevet i innledningen. I denne saken fortalte saksbehandler at barna først var plassert i et beredskapshjem, der de opplevde at de tre barna sammen ville være en krevende oppgave for et fosterhjem. Hvorfor det ville bli for krevende ble ikke nevnt. Vi kan jo tenke oss til at dette gjerne hadde noe med den eldstes ansvarsfølelse ovenfor de små? Det kan ha vært mye konflikter, eller at den eldste ikke lot de yngre søsknene få knytte seg til beredskapsforeldrene. Eller helt motsatt, at den eldste hindret beredskapsforeldrene i å hjelpe de små, eller ta over eldstemanns omsorgsoppgaver for de små. Men dette blir bare spekulasjoner.

Den siste faktoren som spilte inn i denne vurderingen, og som bidro til at de tre barna skulle skilles i fosterhjemmet, var at den eldste gutten hadde en annen biologisk far enn de to andre barna. Selv om den eldste hadde vokst opp med søsknens far stort sett hele sitt liv, var barneverntjenesten redd for at foreldrene til disse barna ville kreve tilbake omsorgen for de to yngste barna, og ikke den eldste. *Og hva ville dette føre til for eldstemann om de bodde i samme fosterhjem?* var et spørsmål saksbehandler stilte seg.

Vi kan se at i denne ene saken var det flere faktorer som spilte en rolle og som måtte drøftes før det ble tatt en beslutning om at disse tre søsknene måtte skilles ved en plassering. Her er det ikke beskrevet noen av de positive sidene ved søskenrelasjonen og hva som ville være positivt ved å plassere disse tre barna sammen, men vi kan relatere dette til andre vurderinger i dette materialet. Det at søskenrelasjoner kan være positivt er det ingen tvil om. Gjennomgående i materialet finner jeg mange positive sider ved å plassere søsken sammen. Dette handler for det meste om at søsken støtter hverandre, bekrefter hverandres historier. Man bevarer også en trygghet og en kontinuitet, som hjelper til å utvikle en identitet og en slektstilhørighet. Det var mange flere slike saker i dette materialet. Dette var allikevel ett eksempel på kompleksiteten i sakene en saksbehandler kan stå ovenfor. Kompleksiteten i barnevernssaker er stor, og som en informant beskriver er det vanskelig å sammenligne sakene, selv om en sak kan ligne en annen. Man må bruke skjønnsvurderinger, og tolke både reaksjoner, barna og deres behov.

Ofte så syns jeg at disse sakene er så forskjellige at du... liksom, selv om du har gjort sånn i en sak, så er det ikke så sikkert du kan gjøre det akkurat slik i neste sak, ikke sant...

Som vi kan se i dette sitatet beskriver saksbehandler hvor komplekse sakene er, ved at man ikke har mulighet til å vite om resultatet av neste sak, vil bli det samme som forrige, selv om sakene er tilnærmet like. Det finnes ingen fasit på hva som vil være det beste alternative med en sak. En annen saksbehandler beskriver at det alltid er både positive og negative faktorer som spiller inn i en sak, og at de hele veien må veie hva som skal vektlegges tyngst av det negative og det positive. Resultatet kan bli ulikt for hvert individ. Søskenrelasjoner er også komplekse. Søsken kan ha mange positive fordeler og mange negative begrensninger for hverandre. Hva som skal veie tyngst for hver av søsknene må derfor vurderes grundig. Noen ganger er det for eksempel bra for et barn, men ikke bra for det andre og møte søsknene sine. Hvem skal da veie tyngst? Et eksempel på en slik sak, beskrev en saksbehandler i materialet. Denne saken omhandlet tre søstre som allerede var plassert, der den mellomste søsteren hadde store reaksjoner når hun møtte den eldste søsteren på et samvær. Det ble her vurdert at disse samværene ikke var bra for denne jenta. Og hvordan skulle saksbehandler da løse samværene. Hun stilte spørsmål til hvordan man skulle løse dette: *Skal de to andre få møtes? Hvordan blir det for den tredje søsteren?* osv. Hun beskrev at det som da måtte veie tyngst var den jenta som ikke tålte samværet, fordi det er hun som hadde fått konsekvensene, og som dermed måtte ivaretas. Når noen av barna vil og kanskje trenger sine søsken, mens for den eller de andre søsknene som absolutt ikke bør bo sammen, blir dette faktorer som må drøftes på kontoret.

7.4.3. Gjelder saken alle barna?

En faktor som må vurderes når det kommer inn en sak på et barn, er om saken gjelder for barnets søsken også. En saksbehandler beskrev en sak hun hadde, der denne vurderingen ble tatt. Saken handlet om fire søsken, der det var gjennomført flere hjelpetiltak i mange år. Når det blir fattet en sak om

omsorgsovertakelse, er det ikke alltid dette vil gjelde alle barna i en familie. Grunner til dette kan være at det er eldre søsken som er over 18, eller at barnet har flyttet ut av familien tidligere, for eksempel gjennom barnevernet eller andre grunner. En annen grunn kan være, som har blitt nevnt tidligere, at det har vært halvsøsken som heller har blitt plassert hos den andre forelderen, som kan ta vare på barnet. Ved noen tilfeller blir også søsken værende igjen i hjemmet pga. manglende beviser til å gjøre noe, eller at barnet ikke har vært utsatt for noe, mens kanskje eldre søsken har det, eller av andre årsaker blir flyttet ut av hjemmet.

Saksbehandleren beskrev denne saken, der det var drøftet om den yngste av de fire barna skulle bli værende igjen hjemme når de tre eldste ble plassert i fosterhjem. Saken handlet om tre gutter og ei jente. Det var store bekymringer i familien allerede da det kun var to barn. Dette er nå 8 år siden, i følge saksbehandler. Det ble forsøkt mange hjelpetiltak i hjemmet i løpet av denne perioden. I 2015 kom det uttalelser fra nest yngste barnet om at de ble slått med kjøkkenredskaper av mor. Dette ble politianmeldt og barnevernet sendte saken inn til fylkesnemnda etter en evaluering som viste at situasjonen hjemme var forverret, selv etter flere hjelpetiltak. I dommeravhør fortalte alle de tre eldste barna om vold i hjemmet. Den yngste jenta i familien var kun to år når barna ble flyttet ut av hjemmet. I følge saksbehandler har jenta mest sannsynlig ikke selv vært utsatt for volden, men det kan tenkes at hun har vært til stede og vært vitne til vold mot brødrene. Ut ifra erfaring visste saksbehandler at de eldre brødrene hadde blitt utsatt for vold da de kom opp i en viss alder, og når mor ikke følte hun klarte å håndtere barna på en annen måte. Saksbehandler var derfor redd for at dette også skulle skje det yngste barnet, om hun ble værende i hjemmet.

Saksbehandler beskrev at det ble drøftet om jenta skulle fortsette å bo hjemme, eller om også hun skulle plasseres i fosterhjem. Det ble vurdert om mor ville klare å gi jenta mer omsorg og en bedre oppfølging om hun bare hadde det ene barnet og ta seg av. Biologien ble også her drøftet, da barnet ikke hadde blitt utsatt for volden, og var det da egentlig noe grunn for å også plassere den yngste? Saksbehandler fortalte at mor var tydelig på at barnet fortsatt ammet, og

at hun derfor måtte bli værende hjemme. Dette var også en faktor som ble drøftet. En annen sterkt faktor i vurderingen var om det var forsvarlig å la den yngste bli værende hjemme, da mor under flere omstendigheter hadde truet med å ta sitt eget eller barnas liv, eller å reise utenlands og bortføre barna. Det var ikke bare truslene om dette, eller volden som brødrene ble utsatt for, fortalte saksbehandleren i intervjuet. Hun beskrev derimot også flere år med manglende grensesetting og en *jevnt over for dårlig omsorgssituasjon*. Saksbehandleren beskrev en far som var *periodedranker*, familien hadde svak økonomi og det var mangler i daglig oppfølging av barna. Det ble derfor besluttet, etter en omfattende drøfting på kontoret, at det beste for jenta var å også bli plassert i fosterhjem.

Det ble i flere av intervjuene beskrevet som *gammeldags barnevern*, de sakene der noen barn ble igjen hjemme, mens andre ble plassert. Vi kan se en sammenheng mellom dette gammeldagse barnevernet, med samfunnsendringene som har skjedd. Dette beskrev jeg i kapittel to i denne studien. Det samsvarer med at det i dag har blitt et større fokus på barnet som individ, og deres individuelle behov i stedet for det biologiske prinsipp. En saksbehandler beskrev det som vanlig *før i tiden*, og ta noen barn ut av hjemmet, mens de andre ble værende hjemme når de ikke viste symptomer på omsorgssvikt. Tanken var, som saksbehandler beskrev, at mor fikk mer kapasitet til å ta vare på det eller de barna som var hjemme. Denne saksbehandleren beskrev en slik sak, der hun selv hadde erfaring. I denne saken ble to gutter av i alt fem søsken plassert utenfor hjemmet. De ble plassert på grunnlag av atferd, noe de tre søstrene ikke viste, beskrev saksbehandleren. Hun sa videre at det har vist seg i ettertid at det har gått dårlig med jentene, og at det var en dårlig beslutning.

(...) Så har gutter kanskje mer utagering, mens jentene kanskje klarer seg godt skolefaglig. (...) Jeg tenker jo at omsorgen er jo den samme, og like ille. Så nei, jeg er ikke enig i den avgjørelsen.

7.4.4. Saksbehandlerne tilrettelegging av søskensamvær etter plassering

Det som har vært viktig for mange av saksbehandlerne er at de har hatt et stort fokus på samvær mellom søsken etter plassering, uavhengig om de er hel- eller halvsøsken. *De opplever seg jo som helsøsken*, var det en saksbehandler som sa. For de aller fleste saksbehandlerne i mitt materiale var betydningen av samvær mellom søsknene viktig når de ikke var plassert i samme hjem. Noe som var gjennomgående i materialet var at saksbehandlerne beskrev at å få til en god fosterhjems plassering for hvert av barna med tilrettelegging av gode samvær, var viktigere enn å skulle plassere søsken sammen, og kanskje risikere brudd i fosterhjemmene. En saksbehandler fortalte at hos dem var det ingen søsken som var avskåret fra kontakt, og at det var viktig for dem å tilrettelegge for at barna fikk være sammen selv om de ikke kunne bo i samme hjem. En annen saksbehandler var tydelig på at tilrettelegging for gode samvær mellom søsken kunne hjelpe barna å øke deres tilknytning til hverandre, som gir de en mulighet til å ha et godt forhold livet igjennom.

Det er jo veldig mange av disse fosterbarna, når de blir store så kommer de jo tilbake til familien sin. Så hvis det går an å skape noe godt rundt det, så er vi opptatt av det. I alle fall hvis vi plasserer barna når de er store. Fra 10 år og oppover. 8-10 år...

I dette sitatet ser vi at saksbehandler legger vekt på viktigheten av å tilrettelegge for at barna kan ha kontakt og opprettholde en relasjon til familien sin, siden de likevel ofte søker seg tilbake til familien når de blir eldre. Saksbehandler legger til at de er opptatt av denne kontakten spesielt når barna er store når de blir plassert. Hun hentyder til når barna er 8-10 år og eldre når de blir plassert, er kontakten viktig. Senere i intervjuet kommer saksbehandleren tilbake til dette med små barn i plassering. Det at det kan være problematisk når de plasserer veldig små barn, for eksempel babyer, og skal tenke langsiktig. Ved langsiktig mener hun at tanken er at barnet skal vokse opp og vokse inn i den nye familien. Hvor mye vil det være riktig å bygge opp rundt kontakt og samvær med den biologiske familien, er et spørsmål saksbehandleren stiller seg. Dette vil da gjelde all biologisk familie, som foreldre, søsken og for eksempel besteforeldre. Dette

samsvarer igjen til den samfunnsendringen vi så på i kapittel to, ved at det noen ganger vil være viktigere for barnet å vokse opp i en stabil og trygg omsorgsbasis, enn å ha flere flyttinger, selv om det da er tilbake til foreldrene. Det å ville opprettholde samværene, kan i noen tilfeller også hemme barnet i sin utvikling og tilknytning i det nye hjemmet.

En annen saksbehandler beskrev en sak der søskenrelasjonen hadde vært midlertidig satt på vent, fordi barna på hver sin side hadde mer behov for en stabil og trygg omsorg i fosterhjemmet og rom for utvikling på hver sin kant, enn behovet for samvær. Hun beskrev to søstre som ble flyttet i hvert sitt fosterhjem, som ikke hadde sett hverandre på nesten fire år. Etter disse fire årene har søstrene fått bearbeidet sine traumer og jobbet med seg selv, og er nå klare for å møtes igjen.

Altså, det var to veldig skada jenter, og så har hun som bodde i fosterhjem gått i terapi, blitt veldig sånn bevisst og klarer å snakke om overgrepene hun ble utsatt for. Mens den eldre søsteren, hun har ikke tatt inn over seg det som skjedde med henne. Hun har rett og slett stengt av. (...)

Storesøsteren har ikke vært i posisjon til å hjelpe søsteren med dette, da hun selv ikke har begynt å bearbeide opplevelsene.

Det viser seg at når søsken har samvær etter en fosterhjems plassering vil det på mange områder være positivt for tilknytning og relasjon mellom søsknene. En saksbehandler uttrykte i entusiasme hvor mye hun så at søsken har glede av hverandre når de møtes. Noe som kan være negativt er at søsken kan minne dem på, og rive opp gamle vonde minner fra oppveksten. En saksbehandler sa at *man må ha respekt for at også søskenrelasjonen kan trekke opp veldig mye hos barnet*. En annen saksbehandler beskrev sine bekymringer for at det kunne bli for mye fokus på samvær. Hun får støtte i dette av flere av informantene, som fortalte at *det ofte virket som det var for mye fokus på samvær generelt i barnevernet, og at alle på død og liv MÅ ha samvær*. Det ble beskrevet at i mange tilfeller tålte ikke søsken samvær med hverandre, fordi negative minner og opplevelser kommer tilbake, og dermed ødelegger mye for barnets videre utvikling.

Når barnet er utrygt setter du barnet ut av spill, ved at de må gjøre om sine indre arbeidsmodeller en til to uker før samvær for å klare den virkeligheten (?) med søsken, og etterpå før de faktisk klarer å roe seg ned med den virkeligheten som faktisk er i fosterhjemmet. Og ved å ha hyppige samvær, eller å ha samvær som går over så lang tid at barnet ikke har krefter igjen etterpå, så ødelegger du jo tilknytningen og tryggheten i fosterhjemmet.

Fosterhjem som besøkshjem

Flere av saksbehandlerne beskrev at de prøvde å få til en ordning der fosterhjemmene til søsken var besøkshjem for hverandre, slik at søsknene kan treffes jevnlig og opprettholde relasjon og kontakt. En saksbehandler sa at dette var en god tanke, men for dem hadde det ikke fungert slik de håpet, noe hun var overrasket over. Det som blir fortalt i flere av intervjuene er at fosterhjemmene er så *fantastiske, flotte og oppegående*, og ivaretar fosterbarna sine godt. Fosterhjemmene har også vært positivt innstilt på forhånd når det gjaldt og å være besøkshjem for søsken. Tanken da har vært at samarbeidet mellom disse hjemmene ikke burde vært et problem. Men ofte så har det likevel vært et problem, og samarbeidet har ikke fungert. Dette går igjen i flere intervjuer. En av saksbehandlerne mente at samarbeidet mellom fosterforeldrene ikke fungerte noe godt, fordi fosterhjemmene ble *eiersyke*. Hun beskrev dette ved at fosterforeldrene gjerne ville gjøre alt riktig med sitt barn, og beskyttet dette barnet veldig. Fosterforeldrene vil ikke gjøre det dårligere enn det andre barnets fosterforeldre. *De sammenligner seg med hverandre, og begynner å mene ting om hverandre som blir til en konflikt*. Saksbehandler sier videre at det da ofte ikke hjelper at hun prøver å veilede og fortelle at det andre fosterhjemmet jobber annerledes med det barnet, fordi det trenger noe annet.

To av saksbehandlerne var derimot positivt overrasket over hvor bra det gikk med fosterhjemmene som var besøkshjem for søsknene. De forklarte begge at de allerede fra rekrutteringsprosessen var opptatt av at fosterhjemmene de rekrutterte må være forberedt på å være besøkshjem for barnas søsken. I alle

deres saker der de hadde fosterhjem som besøkshjem var barna sammen i alle fall en helg i måneden, og gjerne oftere også i forhold til bursdager, ferier osv. Men de var likevel enige med de resterende saksbehandlerne om at dette samarbeidet ikke alltid var like enkelt å få til, og at det var viktig med trygge, stabile og engasjerte saksbehandlere for å få til dette.

8.0. Diskusjon og avsluttende kommentarer

8.1. Hvordan samsvarer min studie med tidligere forskning?

Studien har gjennom informantenes levde erfaringer og opplevelser gitt et innblikk i en virkelighet de beskriver som utfordrende og vanskelig når det kommer til beslutninger rundt søskenplasseringer. Selv om lover og retningslinjer sier at søsken skal plasseres sammen eller opprettholde nær kontakt etter plassering, er det flere faktorer som spiller inn når saksbehandlerne skal vurdere det mest hensiktsmessige for de involverte barna. Det kommer også frem utfordringer i forhold til juridiske føringer og manglende ressurser. Jeg vil ikke si at denne studien kan generaliseres, på bakgrunn av få intervjudeltakere, men den kan ha anvendbarhet for praksis og forskning fordi den kan bidra til refleksjon over den tematikk som jeg har behandlet.

Gjennom kvalitative studier og en hermeneutisk tilnærming har jeg i studien vist at det ikke finnes noen sann virkelighet. Det en saksbehandler tenker er en riktig beslutning og en vurdering som samsvarer med barnets beste, trenger ikke en annen saksbehandleren og være enig i. Igjennom drøftinger på kontoret skaper saksbehandlerne en felles meningsforståelse og kan drøfte argumenter som tilsier at søsken skal bo sammen opp mot argumenter som sier at søsken ikke bør bo sammen, slik at de kommer frem til den beste mulige løsningen i hver enkelt sak. Måten saksbehandlere påvirker hverandre bidrar i beslutningsprosessen. I studien min viste det seg at saksbehandlerne drøftet mye, og syntes dette var fint for da følte de seg aldri alene i en beslutning som ble tatt. Spesielt viktig er dette når det gjelder en problemstilling som er lite belyst, ettersom det mangler en del teoretisk kunnskap. Slik vi ser Hyrve (2005) og

Scheffer (1990) beskriver, er det viktig at saksbehandlerne må benytte seg av de førende retningslinjene og lovene, samt egne erfaringer og tilegnet kunnskap.

Når det er lite føringer på hvordan man skal behandle søskenplasseringer er det de andre delene som er avgjørende for beslutningene. Det brukes mye skjønnsvurderinger. Stortingsmelding nr. 40 (2001-2002) og NOU 2012:5 sier noe om behovet for breddekompetanse i barnevernet, og viktigheten av dette. Det vil være departementet sitt ansvar å tilrettelegge for at saksbehandlere i barnevernet får den veiledningen og opplæringen de trenger for å vurdere og ta beslutninger i de problemstillingene de kommer opp i. Søsken vil være en av disse. Om dette er gjort i tilstrekkelig grad i forhold til søsken kan det stilles spørsmål ved (Grønningsæter og Nordstoga 2015, 47). Saksbehandlerne i denne studien fortalte at de ikke hadde hatt noe kurs eller opplæring i forhold til søsken og søskenplasseringer i barnevernet, og at vurderingene da blir gjort ut i fra verdier og holdninger. Ut ifra manglende og lite forskning på det temaet jeg har valgt å belyse har det ikke vært mye forskning som har blitt presentert i denne studien. Det som derimot er funnet av tidligere studier samsvarer godt med funnene i min egen studie. Jeg vil se på noen av de her.

Undersøkelsen til SOS-barnebyer, ble tidlig presentert i studien. Denne undersøkelsen viste gjennom 70 norske kommuner, at tallet på de søsknene som ble skilt ved en fosterhjemsplassering var seks av ti søsken. Fire av fem saksbehandlere i mitt materiale mente at dette resultatet stemte med erfaringene de hadde gjennom egen praksis. Den siste av disse deltakerne var overrasket over antallet, og mente at det ikke stemte med hennes arbeidsplass. Saksbehandlerne var alle enige i grunner for at tallet var så høyt. Disse grunnene var de samme som de grunnene som ble beskrevet tidligere i studien, som jeg fant gjennom tidligere forskning. Disse var henholdsvis; *Størrelsen på søskenflokken, aldersforskjell, barnas ulike behov og biologiske og juridiske betingelser*. Som jeg nevnte innledningsvis i studien, er barnevernsproffene opptatt av at søsken skal plasseres sammen i de fleste tilfeller, og viser til viktigheten av å ha sine søsken som støttespillere i gjennom livet. I følge

saksbehandlerne er også dette hoved-ønsket hos dem, men viser til utfordringene som gjør det vanskelig å gjennomføre i mange situasjoner.

I dagens samfunn blir barnets beste beskrevet som kontinuitet og stabilitet i oppvekstmiljøet. Ved at søsken blir plassert i samme fosterhjem vil de mest sannsynlig både få en stabil omsorg gjennom trygge, omsorgsfulle og engasjerte fosterforeldre, samtidig som de opprettholder en viss kontinuitet ved at de er sammen med sine søsken. Søsken er for mange den eller de personene som står dem aller nærmest. Men vil det allikevel være til barnets beste om søskenrelasjonen er utviklingshemmende? Det er spørsmål saksbehandlere må stille seg i en vurdering. Saksbehandlerne i mitt materialet beskrev at dette ikke var til barnets beste, og at stabilitet i fosterhjemmet må vektlegges før kontinuiteten i søskenrelasjonen hvis dette er tilfellet. Det har vist seg at det derimot er vanskelig å vite eksakt hva som er til det enkelte barns beste, både igjennom loven, men også med tanke på at kompleksiteten i sakene er så stor. Dette er vist gjennomgående i denne studien.

Flere tidligere studier har vist at det er færre fosterhjemsbrudd i fosterhjem der søsken blir plassert sammen. Dette kom frem i kapittel fire i denne studien. I mitt materiale viste det seg derimot at saksbehandlerne var redde for at det ved å plassere flere barn i ett hjem, ville bli for krevende og belastende for fosterhjemmet, at det kunne ende med en sprekke i plasseringen. Redselen for dette oppstod i de sakene det var eldre søsken som hadde utviklet større individuelle behov og utfordringer, og ikke når barna var små. Dette står i samsvar til studien av Rushton m.fl. (2001). Ved å sette inn større tiltak i fosterhjemmene og bedre oppfølgingen, mente flere av saksbehandlerne at det ville være lettere for fosterhjem å ta i mot flere barn. Bedre lønn, mer avlastning, veiledning og oppfølging fra en stabil saksbehandler var faktorer saksbehandlerne tenkte kunne bedre situasjonen. Hvis fosterhjemmet blir et forsterket fosterhjem, kan dette også bidra til at fosterhjemmet klarer å håndtere flere søsken. Men dette skal ikke gå på bekostning av barnas individuelle behov.

Vi kan se at saksbehandlerne som jeg intervjuet mente det var viktig å legge til rette for kontakt og samvær mellom søsken, etter plasseringstidspunktet i de situasjonene hvor søsken ble plassert i ulike fosterhjem. Selv om faktorer tilsier at søsken ikke kan bo sammen på nåværende tidspunkt, kom det frem at å opprettholde en relasjon mellom barna var viktig for å bevare slektstilhørigheten og identiteten til barna. Ved at søsken gjerne er de eneste som vet hvordan de andre har det, hva den andre har gått igjennom og blitt utsatt for, kan søsken være en trygghet for barna. Ved å bekrefte hverandres historier, støtte hverandre og dele hemmeligheter, vil plasseringen være lettere å håndtere for barna selv om de ikke bor sammen.

Alle saksbehandlerne hadde erfaring med, og hadde et ønske om at fosterhjemmene skulle fungere som besøkshjem for hverandre. En slik ordning kan resultere i at søsken "bor" sammen en helg i måneden. To av saksbehandlerne mente at denne ordningen fungerte bra, og hadde gode opplevelser knyttet til dette. De tre siste fortalte om dårlige erfaringer og at dette ikke hadde fungert slik de håpet. De poengterte likevel, at de ville fortsette å legge til rette for en slik ordning i fremtidige saker. Vi kan se at det er ulike tanker og syn hos saksbehandlerne i mitt materiale, rundt dette med samvær. Der noen er veldig opptatt av å tilrettelegge for hyppige samvær mellom søsknene, mente andre at det var viktig å se situasjon mer helhetlig slik at samværene ikke ble for belastende for barnet og opplevdes utviklingshemmende. Det ble vist til at for mye samvær, eller samvær som var negative for barnas utvikling kunne gå utover den stabilitet og trygghet barn trenger å oppleve i fosterhjemmet. Det å ha samvær kan for mange barn trekke opp mange minner og reaksjoner, som kan bidra til å hemme barna i sin utvikling. Vi ser derfor at skjønnsvurderinger for hver enkelt sak er viktig.

Hvis vi ser min forskning opp imot de de førende prinsippene i barnevernet kan vi se at det fjerde prinsippet, om utviklingsfremmende tilknytning er et prinsipp som virker førende i disse saksbehandleres arbeid. Når barn først ikke kan bo hos sin biologiske familie er det viktigere for barna med en stabil og god tilknytning til fosterhjemmene. Hvis relasjonen og tilknytningen til søsken er god

og sterk veier dette positivt i retning av en samplassing, mens det vil føre til vurderinger om at søsken ikke skal bo sammen om tilknytningen er utviklingshemmende. Barnets beste er det prinsippet som står sterkest, og er gjennomgående i mitt datamaterialet. Det er vanskelig å alltid vite hva som er det enkelte barnets beste, og det kan bli utfordringer når vurderingen handler om at barnets beste er ulikt for de ulike søsknene. Da må en vurdere hvem av søsknene som må prioriteres, og dette vil i de fleste tilfeller være det barnet som får mest konsekvenser og reaksjoner i søskenrelasjonen. Det mildeste inngreps prinsipp har ikke vært noe fremtredende i denne studien, men vi kan relatere det til at saksbehandlerne gjerne vil plassere søsken sammen, så langt det lar seg gjøre, slik at barna ikke får nok et brudd i kontinuiteten.

8.2. Implikasjoner

Håpet med denne forskningen er at temaet søskenplasseringer vil komme mer frem i lyset, og at flere vil se nødvendigheten av å forske og fordype seg mer innenfor dette området. Ønske er at mer fokus på forskning og kunnskap vil kunne skape en bredere forståelse for den kompleksiteten søsken i barnevernet besitter. Jeg har noen forslag til hvordan man kan gå videre med denne forskningen:

- En mulighet videre med denne forskningen er å kunne se på fosterforeldrenes ståsted i denne problemstillingen. I en undersøkelse gjort av NOVA (2013) ble det fokusert på at søsken skulle bo sammen. Undersøkelsen viste at fosterforeldre oftere var mer opptatt av at søsken skulle være sammen, enn barneverntjenestene. Vi har sett på noen av grunnene fra barnevernets ståsted i denne studien. Men hvordan vises dette i praksis? Hvordan kan det tilrettelegges for at flere fosterhjem stiller seg tilgjengelige for søskenplasseringer, både med tanke på to eller flere søsken? Dette kan være en interessant vei å gå videre, og utvide min studie med.

- En annen mulighet vil være å se det ut ifra søsken sitt ståsted. Det kunne vært hensiktsmessig å snakke med søsken i fosterhjem for å finne ut litt om deres

tanker rundt dette temaet. Hvordan føler de selv de blir møtt og hørt i disse sakene som omhandler seg selv og sine søsken i plasseringssaker, og hva de tenker om samvær i etterkant av plassering. Jeg tror dette ville vært spennende og sett på, i forhold til å se helheten og kompleksiteten rundt dette temaet.

Implikasjonene peker mot et ønske om å plassere flere søsken sammen i fosterhjemmene, som igjen samsvarer med barnevernsbarnas ønsker om å bo sammen med søsknene sine. Dette peker mot et større behov og muligheter for å plassere søsken sammen. Hva kan gjøres for at dette blir mulig?

Jeg tror det med fordel burde satses mer på å etablere flere barnebyer i Norge. I dag er det en barneby i Norge, som holder til i Bergen. I disse barnebyene kan søsken bo sammen i større grad enn det er mulig i dagens fosterhjem. Flere av informantene i materialet mente også at barnebyer kunne bidra til å hindre sprekke i søskenplasseringer, og bidra til at flere søsken får vokse opp sammen. Dette vil kreve mer rekruttering og oppfølging av fosterforeldrene. St. Meld. Nr. 17 (2015-2016) tar for seg mye rundt utfordringene i forhold til rekruttering av fosterhjem. Det er viktig å ha mulighet til å rekruttere fosterhjem i nær geografisk avstand, slik at det blir mulig å gjennomføre samvær når dette er hensiktsmessig for barna.

Gjennom hele prosessen og alle intervjuene har det gått igjen at det er barnets beste som skal og som må stå sterkest. Det er gjennomgående for alle vurderinger som blir gjort i barnevernet. Barnets beste er et så vidt begrep, som legger mye opp til skjønnsvurderinger. Jeg tror det er viktig å jobbe mer rundt utformingen av barnets beste i lovverket, for å gjøre dette enda mer synlig. Barnets beste må på en måte konkretiseres mer i loven. Det er derimot viktig å gjøre dette på en måte, slik at det ikke vil stå i veien for skjønnsvurderinger saksbehandlerne må ta i forhold til hvert enkelt barn i saker. For å få til dette tror jeg også det er hensiktsmessig med noen retningslinjer eller veiledere på hva som kan være til barnets beste i ulike situasjoner. For å kunne ta en så stor og kompleks beslutning om hva som er til barnets beste, trenger en masse

kunnskap. Det bør legges mer til rette for dette i utdanningen og tilrettelegging for mer kurs og opplæring.

Jeg tror også Barnevernsproffene, og deres Søskenråd er inne på en viktig tanke, når de forteller om viktigheten rundt å få inn begrepet søsken i loven. De har fremmet en lovendring der ønsket er at søsken skal bli mer belyst og få flere rettigheter. Jeg tror dette kan bidra til at det blir et større fokus på søsken og den kompleksiteten som er rundt dette i barnevernet. Hvis dette skjer, legger deg også føringer for mer kunnskap og forståelse rundt søsken. Det som vil være viktig å tenke på er hvordan begrepet skal konkretiseres i loven. Det er viktig at alle parter i en sak blir beskyttet i loven. Hvis det da står at "søsken skal plasseres sammen" eller at "søsken skal ha samvær etter plassering", vil dette få konsekvenser for de barna som ikke har gått av å være sammen med sine søsken. Det må være opp til de som vurderer sakene, som må se på helheten i barnets situasjon og kontekst.

LITTERATURLISTE

- Aamodt, Laila Granli. 2011. "Barneverntjenesten og BUP", I *Samhandling mellom barnevern og BUP. Kunnskapsutvikling i praksis*, red. Laila Granli Aamodt, Ingerid Aamodt, Lise Størkersen og Lise Schellenberg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Aarak, Sissel. 2014. "Et trygt hjem til alle barn". *Norges barnevern* 4:235-236
- Aasberg, Oddhild. 2014. "Hvordan arbeider barneverntjenesten?", I *Kort om barnevern*, red. Asgeir Solstad, Reidun Follesø og Kate Mevik. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Anke, Teija. 2007. "Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: et behandlingsperspektiv." *Tidsskrift for Norsk psykologiforening. Vol. 44, nr. 10: 1230-1238.*
- Backe-Hansen, Elisabeth. 2004. *God nok omsorg. Riktige beslutninger i barnevernet*. Oslo: Kommuneforlaget AS
- Backe- Hansen, Elisabeth, Tine Egelund og Toril Havik. 2010. *Barn og unge i fosterhjem- en kunnskapsstatus*. Oslo: NOVA
- Brandtzæg, Ida, Lars Smith og Stig Torsteinson. 2014. *Mikroseperasjoner. Tilknytning og behandling*. Bergen: Fagbokforlaget
- Broberg, Anders, Kjerstin Almqvist og Tomas Tjus. 2006. *Klinisk barnepsykologi. Utvikling på avveier*. Bergen: Fagbokforlaget
- Bunkholdt, Vigdis. 2004. "Skal søsken flytte i samme fosterhjem?" *Fosterhjemskontakt nr. 3: 4-7*
- Bunkholdt, Vigdis. 2010. *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. 3. utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Child Welfare Information Gateway. 2013. *Sibling Issues in Foster Care and Adoption*. <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/siblingissues.pdf> (27.04.16)
- Dalen, Monica. 2011. *Intervju som forskningsmetode*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Den Europeiske menneskerettskonvensjonen av 4. November 1950
- Drapeau, Sylvie, Marie Simard, Madeleine Beaudry og Cecile Charbonneau. 2000. "Sibling in Family Transitions", Sitert i, *Sibling Issues in Foster Care and*

- Adoption*. 2013, Child Welfare Information Gateway.
<https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/siblingissues.pdf> (27.04.16)
- Eide, Hilde og Tom Eide. 2007. *Kommunikasjon i relasjoner. Samhandling, konfliktløsning, etikk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Ellingsæter, Anne Lise. 2012. "Velferdsstatens familier", I *Velferdsstatens familier, nye sosiologiske perspektiver*, red. Anne Lise Ellingsæter og Karin Wideberg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- FN's konvensjon om barns rettigheter av 20. November 1989
- Follesø, Reidun. 2014. "Barndom og barnevern", I *Kort om barnevern*, red. Asgeir Solstad, Reidun Follesø og Kate Mevik. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Folman, Rosalind D. 1998. "'I Was Taken'- How Children Experience Removal from their Parents Preliminary To Placement into Foster Care". *Adoption Quarterly* 2:7-35. Doi: 10.1300/J145v02n02_02
- Forandringsfabrikken. 2013. *Søskenråd. Råd fra unge i barnevernet. Til myndighetene, barneverntjenesten og fosterforeldre*.
- Grønningsæter, Arne Backer og Sigrud Nordstoga. 2015. "Mål og realiteter i faglig utvikling i barneverntjenesten", I *Det kommunale barnevernet i utvikling- et nødvendig samarbeid mellom praksis og forskning*, red. Sigrud Nordstoga og Arne Backer Grønningsæter. Bergen: Fagbokforlaget
- Haugli, Trude og Toril Havik. 2010. *Samvær i barnevernsaker. Psykologiske og juridiske vurderinger*. Oslo: Universitetsforlaget
- Havik, Toril. 2007. "Slik fosterforeldrene ser det- 2. Resultater fra en kartleggingsstudie i 2005". *Unifob Helse. Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet. Nr. 1*
- Havik, Toril. 2013a. "Å være fosterforeldre", I *Fosterhjem for barns behov- Rapport fra et fireårig forskningsprogram*, red. Elisabeth Backe- Hansen, Toril Havik og Arne Backer Grønningsæter. Oslo: NOVA, rapport nr. 16
- Havik, Toril. 2013b. "Veien mot foreldreskapet", I *Fosterhjem for barns behov- Rapport fra et fireårig forskningsprogram*, red. Elisabeth Backe- Hansen, Toril Havik og Arne Backer Grønningsæter. Oslo: NOVA, rapport nr. 16

- Hegar, Rebecca L. 2005. "Sibling Placement in Foster Care and Adoption: An Overview of International Research". *Children and Youth Services Review* 27(7):717-739. Doi: 10.1016/j.childyouth.2004.12.018
- Hegar, Rebecca L. og James A. Rosenthal. 2011. "Foster children places with or seperated from siblings: Outcomes base don a national sample". *Children and Youth Services Review* 33: 1245-1253
- Howe, Nina og Holly Recchia. 2014. "Sibling Relations and Their Inpact on Childrens Development". *Encyclopedia on Early Childhood Development: Peer Relations*
- Hyrve, Geir. 2005. "Meldingsmøte", I *Nye metoder i det moderne barnevern*, red. Liv Schjeldrup, Cecilie Omre og Edgar Marthinsen. Bergen: Fagbokforlaget
- Høyberg, Henriette. 2014. "Hermeneutik", I *Vitenskapsteori i samfunnsvidenskapene. På tvers av fagkulturer og paradigmer*. 3. Utgave, red. Lars Fuglesang, Poul Bitsch Olsen og Klaus Rasborg. Fredriksberg: Samfundslitteratur
- Jacobsen, Dag Ingvar og Jan Thorsvik. 2002. "Hvordan organisasjoner fungerer", sitert i, Hyrve, Geir. 2005. "Meldingsmøte", I *Nye metoder i det moderne barnevern*, red. Liv Schjeldrup, Cecilie Omre og Edgar Marthinsen. Bergen: Fagbokforlaget
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2014. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Leathers, Sonya J. 2005. "Separation from Siblings: Associations With Placement Adaptation and Outcomes Among Adolescents in Long-term Foster Care", Sitert i, *Sibling Issues in Foster Care and Adoption*. 2013, Child Welfare Information Gateway.
<https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/siblingissues.pdf> (27.04.16)
- Levin, Irene. 2004. *Hva er sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lov av 8. April 1981 nr. 7 lov om barn og foreldre (barnelova- bl.)
- Lov av 17. Juli 1992 nr. 100 lov om barneverntjenester (barnevernloven- bvl.)

- Noack, Turid og Torkild Hovde Lyngstad. 2012. "Samlivsrevolusjonen", I *Velferdsstatens familier, nye sosiologiske perspektiver*, red. Anne Lise Ellingsæter og Karin Wideberg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- NOU 2000:12, *Barnevernet i Norge- tilstansvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Barne- og familiedepartementet
- NOU 2009:8, *Kompetanseutvikling i barnevernet- kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Barne- og likestillingsdepartementet
- NOU 2012:5, *Bedre beskyttelse av barns utvikling- ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet
- Rushton, Alan, Cherilyn Dance, David Quinton, Deborah Mayes. 2001. "Siblings in Late Permanent Placement", Sitert fra *Fosterhjemsarbeid*, red. Vigdis Bunkholdt. 2010. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Saksvik- Lehouillier, Ingvild og Per Øystein Saksvik. 2014. "Beslutningstaking under stress", I *Barnevernledning*, red. Øyvind Kvello og Torill Moe. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Schaffer, H. Rudolph. 1990. *Beslutninger om barn*. Oversatt av Søren Jørgensen. København: Hans Reitzels Forlag AS. Opprinnelig publisert som *Making Decisions about Children*. (Oxford: Blackwell Publishers)
- Shlonsky, Aron, Daniel Webster og Barbara Needell. 2003. "The Ties That Bind: A cross-sectional analysis of siblings in foster care". *Journal of Social Service Research*. 29(3):27-52. Doi: 10.1300/J079v29n03_02
- Staff, Ilene og Edith Fein. 1992. "Together or Seperate: A Study of Siblings in Foster Care". *Child Welfare* 71:257-270, Sitert i, *Sibling Issues in Foster Care and Adoption*. 2013, Child Welfare Information Gateway. <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/siblingissues.pdf> (27.04.16)
- St.meld. nr.17 (2015-2016). *Trygghet og omsorg- fosterhjem til barns beste*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet
- St.meld. nr. 40 (2001-2002) *Om barne- og ungdomsvernet*. Oslo: Barne- og familiedepartementet
- Stocker, Clare M. 1994. "Children's Perceptions of Relationships With Siblings, Friends, and Mothers: Compensatory Processes and Links With

Adjustment.” *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 35(8):1447-1459.

Doi: 10.1111/j.1469-7610.1994.tb01286.x

Washington, Karla. 2007. ”Research review: Sibling placement in foster care: A review of evidence”, sitert i *Trygghet og omsorg- fosterhjem til barns beste*.

St. Meld. Nr. 17 (2015-2016). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet

Wideberg, Karin og Tone Kummen. 2012. ”Flere skilsmisser- flere hjem”, I

Velferdsstatens familier- nye sosiologiske perspektiver, red. Anne Lise

Ellingsæter og Karin Wideberg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Winsvold, Aina, Kirsti Valset, Sten-Erik Clausen og Lars Kristofersen. 2012.

Stabile eller ustabile søskenplasseringer i barnevernet. SOS- barnebyer

VEDLEGG 1. Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Midlertidig problemstilling

”Hvordan vurderer saksbehandlere i barnevernet sakene der søsken blir skilt ved plassering? – Hvordan blir det tilrettelagt for søskensamvær etter plassering, og hvordan vektlegges fenomenene barnets beste og det biologiske prinsipp i denne prosessen?”

Bakgrunn og formål

Hei. Mitt navn er Jeanette Pedersen, og jeg studerer barnevern ved høyskolen i Oslo og Akershus. Jeg er nå i gang med det avsluttende masterprosjektet der jeg ønsker å finne ut av hvordan fenomenet søsken i barnevernet oppfattes, og utfordringene barnevernet har i forhold til å dekke alle barns behov best mulig, når det kommer til å plassere barn utenfor hjemmet.

Gjennom dette prosjektet ønsker jeg å få en større forståelse rundt barnevernets vanskelige arbeid og utfordringer når det kommer til omsorgsovertakelser, men også sette et større fokus på nettopp fenomenet søsken, og hvordan disse vurderingene gjøres. Jeg ønsker å intervju deg som saksbehandler i barnevernet, fordi du har god erfaring med barn i en vanskelig situasjon, og har en unik mulighet til å bidra med dine erfaringer som vil kunne være nyttig for videre arbeid for barnets beste.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Jeg vil utføre et dybdeintervju, som innebærer en samtale med deg som kan vare ifra 40-90 minutter. Jeg ønsker at du forteller om dine erfaringer og opplevelser i forhold til fenomenet søsken i barnevernet. Jeg vil gjerne høre om hvordan vurderingene rundt plassering foregår, hva du tenker om samvær etter plassering og hvordan tilretteleggingen for dette er. Blir barnets beste og det biologiske prinsipp vektlagt og hvordan utfordringer kan disse prinsippene gi i arbeidet? Samtalen vil bli registrert på lydbånd.

Jeg vil gjerne at du på forhånd har tenkt på en eller flere saker du har vært med på, der søsken har blitt skilt ved plassering, som du kan fortelle om. Både prosess

og vurderinger. Jeg tror dette kan bli interessant, og en fordel i vårt møte, slik at jeg får et innblikk og en forståelse for deres utfordringer. Disse sakene må være anonymisert på forhånd, slik at du ikke bryter din taushetsplikt, derfor trenger du ikke ha med noen papirer på disse sakene.

Samtalen vil foregå på avtalt tidspunkt og sted etter ditt ønske, etter at du har gitt skriftlig samtykke til å delta i studien. Jeg vil gjerne at intervjuene skal gjøres før påske, om dette er mulig.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og vil på ingen måte videreføres til andre. Lyddopptaket av deg vil bli destruert etter at transkriberingen er ferdig. I mellomtiden vil lyddopptakene bli oppbevart og tatt vare på med varsomhet. Transkriberingen vil også bli destruert når studien er ferdig utarbeidet. Du vil bli anonymisert og nummerert. Ingen andre enn student og veileder i prosjektet vil ha adgang til personopplysninger og kan finne tilbake til deg. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene når disse publiseres juni 2016.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen under. Om du nå sier ja til å delta, kan du senere trekke tilbake ditt samtykke. Dersom du trekker deg fra studien, kan du kreve å få slettet innsamlede opplysninger, med mindre opplysningene allerede er inngått i analyser eller brukt i vitenskapelige publikasjoner. Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til studien kan du kontakte:

Masterstudent Jeanette Pedersen, Jeanettepedersen@live.com, mobil 93025816
Førsteamanuensis Anne Jansen, Anne.Jansen@hioa.no, mobil 92064310/67238155

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg bekrefter å ha fått og forstått informasjon om studien

(Signert av prosjektdeltaker evt. foresatt, dato)

Jeg kan treffes på følgende telefonnummer for å avtale tidspunkt for samtalen

Jeg er villig til å delta i undersøkelsen :

(Signert av prosjektdeltaker evt. foresatt, dato)

VEDLEGG 2. Intervjuguide/Temaliste

Tema:

Søskenplasseringer i barnevernet

Problemstilling:

Hvilke faktorer kan ligge til grunn for at saksbehandlere i barnevernet velger å skille søsken ved plassering? – tilrettelegging for samvær?

- Hvordan vurderes fenomenene barnets beste og det biologiske prinsipp i denne prosessen?

Form:

Jeg møter intervjudeltaker til avtalt tid og sted. Deltaker er informert om prosjektet på forhånd, men jeg vil likevel minne deltaker på hans/hennes rettigheter. Jeg har med lydopptaker, for å transkribere intervjuet. Jeg vil også ta noe notater underveis i intervjuet, med tanke på oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet.

Innledning:

Jeg vil forklare litt om prosjektet mitt, og fortelle hvordan intervjuet vil foregå. Jeg vil helst ha minst mulig spørsmål, og mest mulig fortelling fra deltakerens side, men jeg vil stille nøkkelspørsmål og oppfølgingsspørsmål. Jeg vil forklare at deltaker kan stoppe meg når som helst under intervjuet om det er noe som er uklart for deltaker.

Oppfølgingsspørsmål:

- Du sier at... Har jeg forstått deg riktig da?
- Hva tenker/føler du om det?
- Hvordan oppleves det for deg?
- Det er spennende. Fortell mer om dette?
- Du fortalte i stad at... Kan du si noe mer om dette?

Spørsmål:

- Hvor lenge har du jobbet som saksbehandler i barnevernet?

- Har du noe tidligere erfaring fra barnevernet, før du ble saksbehandler? (Utdanning?)
- Har du hatt mange omsorgsovertakelses-saker?
- Hvilke tanker har du gjort deg om søskenplassering?
- Er det mange omsorgsovertakelsessaker, der du har vært i tvil om at søsken bør plasseres sammen eller hver for seg? (Hva gjør eventuelt at du blir i tvil om dette?)
- Har du noe erfaring med å plassere søsken, enten sammen eller hver for seg? Vil du fortelle noe om en sak du har erfaring med? (Tanker rundt dette.. HUSK: Still oppfølgingsspørsmål her)
- Ser du noen fellesnevnerer mellom de sakene der det er blitt vurdert å skille søsken ved plassering? (alder, kjønn, str. på søskenflokk, etnisitet, situasjon, boforhold, økonomiske ressurser osv.)
- Hvordan jobber dere med dette på din arbeidsplass? (Har dere noen faste rutiner når det kommer til dette? "sjekklister" eller lignende?)
- Hvordan gjør dere kartlegging i forhold til søskenrelasjoner? Er det like stort fokus på biologiske søsken, halv søsken, stesøsken?
- SOS barnebyer og også andre har kommet frem til at det er hel 6 av 10 søsken som splittes ved omsorgsovertakelse.
- Hva tenker du om at tallet er så høyt? (det blir sagt at dette er bekymringsverdig, og et brudd på barns rettigheter)
- Hvordan er rutinene hos dere i forhold til kontakt og samvær de gangene søsken blir splittet ved plassering? Er det fokus på å tilrettelegge for dette?
- Hva tenker du om det å opprettholde søskenkontakt etter plassering?
- Hva syns du om barnevernets kunnskap i forhold til søskenrelasjoner? Føler du selv at du har nok kunnskap rundt dette?
- Blir barnets beste og det biologiske prinsipp lagt til grunn for vurderingene hos dere, og hvordan gjøres dette? Hva syns du om disse retningslinjene? (Kan de være et hinder i noen saker f.eks?)
- Kan du gi eksempler på noen fordeler/ulempene ved å plassere/skille søsken ved omsorgsovertakelse?

- Har du noen eksempler på hva du tenker er skadelige søskenforhold? Og eventuelt ressurssterke søskenforhold?
- Det er lite forskning på søsken i barnevernet i Norge, mer internasjonalt. Tror du dette kan påvirke hvordan man jobber med slike saker, eller hvor stort fokus det er på dette i barnevernet?
- Hva tenker du om tilretteleggingen for at søsken kan bo sammen eller å opprettholde kontakten i dagens barnevern? Noe du tror kan/bør gjøres annerledes?
- Hvor ser du utfordringene ligger i forhold til denne problematikken? (kompetanse, økonomiske ressurser, kunnskap, manglende retningslinjer, manglende fosterhjem, tilrettelegging og oppfølging)

Avsluttende spørsmål: Er det noe annet du ønsker å formidle rundt dette temaet, eller noe annet du føler jeg burde spurt deg om?

- Da vil jeg takke deg for at du tok deg tid til å møte meg, å bruke tid på dette. Det setter jeg veldig stor pris på.

Er du eventuelt interessert i å få tilsendt masterprosjektet når det er ferdig og levert, så gjør jeg gjerne det! ☺